

Brüssel, 9.3.2015
COM(2015) 116 final

PART 2/2

**KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA
KESKPANGALE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE JA
REGIOONIDE KOMITEELE**

2015. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel

3.2 Kohtusüsteemide kvaliteet

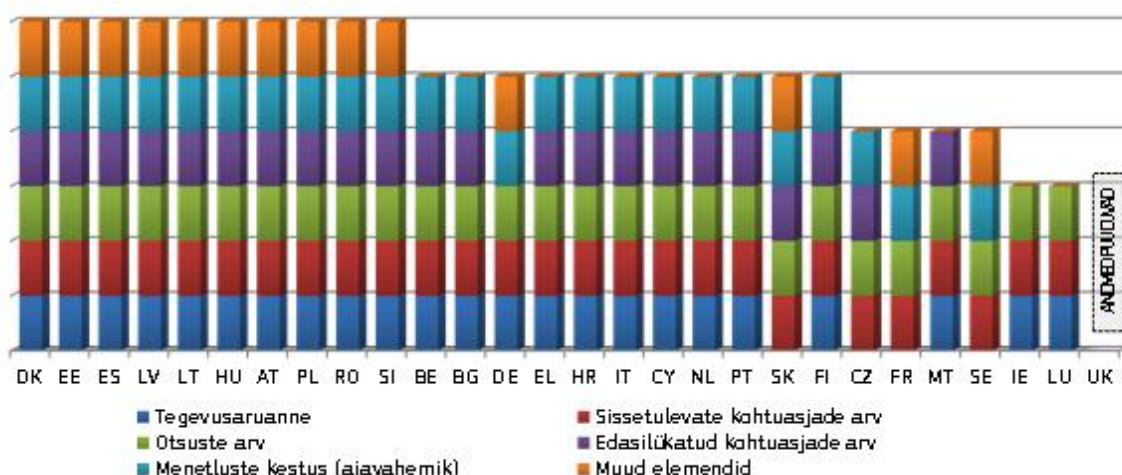
Majanduslikud näitajad sõltuvad kvaliteetsetest institutsioonidest, sealhulgas liikmesriikide kohtusüsteemidest. Tõhusa õiguskaitse tagamiseks peab terve õigusemõistmise ahel olema kvaliteetne. Puuduliku kvaliteediga kohtuotsused võivad suurendada nii suurettevõtjate kui ka VKEde ärisriske ning mõjutada tarbijate valikuid.

Kõigis liikmesriikides võetakse meetmeid kohtusüsteemide kvaliteedi tagamiseks. Kuigi kohtusüsteemide kvaliteedi mõõtmiseks puudub üks ja ainus kokkulepitud võimalus, kasutatakse tulemustabelis teatavaid asjakohaseks³¹ peetavaid parameetreid, mis võivad kaasa aidata kohtusüsteemi kvaliteedi parandamisele.

3.2.1 Järelevalve-, hindamis- ja uurimisvahendid, mida kasutatakse kohtusüsteemide kvaliteedi toetamiseks

Järelevalve kohtute üle ja nende tegevuse hindamine on vahendid, millega suurendada kohtuotsuste prognoositavust ja õigeaegsust ning parandada kohtute toimimist³². Need vahendid võivad tähendada järelevalvet kohtute igapäevase tegevuse üle andmete kogumise kaudu. Samuti võivad need koosneda kohtusüsteemide tulemuslikkuse hindamisest, kasutades selleks näiteks kvaliteedinäitajaid või kehtestades kvaliteedistandardid kogu kohtusüsteemi jaoks. Kohtutöötajate ja/või kohtuteenuste kasutajate seas tehtud uuringud võivad samuti anda asjakohast teavet kohtusüsteemi kvaliteedi kohta.

Joonis 18: Kohtute tegevuse järelevalve olemasolu 2013. aastal* (allikas: CEPEJ uuring³³)

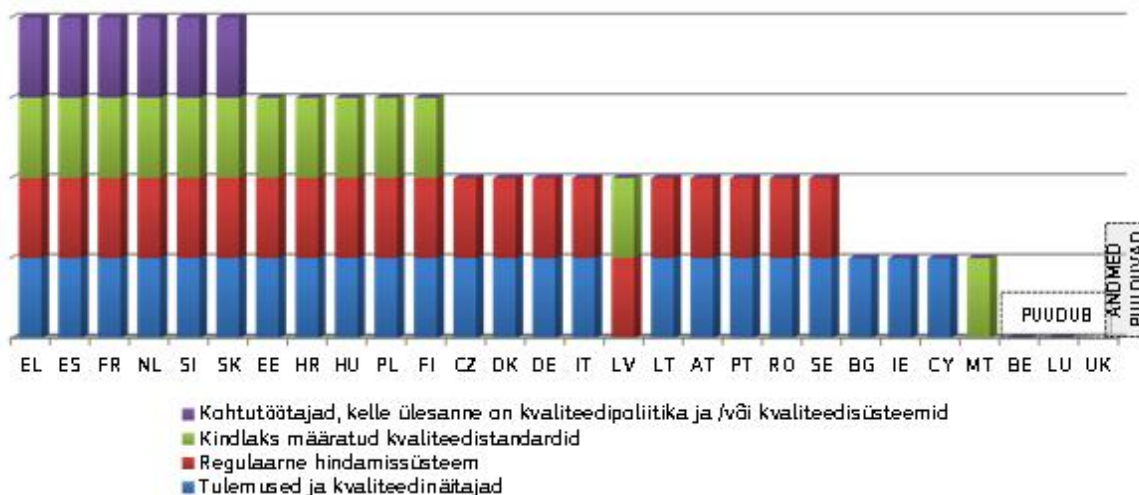
*Järelevalvesüsteemide eesmärk on hinnata kohtute igapäevategevust eelkõige andmete kogumise ja statistilise analüüsi kaudu. Prantsusmaa puhul on erinevused eelmise tegevustabeliga võrreldes seotud nende andmete parandamisega, mis olid mõlema aasta puhul stabiilsed. Hispaania ja Poola andmed on pärit 2012. aastast.

³¹ Vt näiteks CEPEJ dokument „Kontrollnimekiri kohtusüsteemide ja kohtute kvaliteedi edendamiseks;” Euroopa Kohtunike Konsultatiivnõukogu (edaspidi CCJE) arvamus nr 6 (2004) on kättesaadav järgmisel aadressil: [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CCJE\(2004\)OP6&Sector=secDGHL&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=FEF2E0&BackColorIntranet=FEF2E0&BackColorLogged=c3c3c3](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CCJE(2004)OP6&Sector=secDGHL&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=FEF2E0&BackColorIntranet=FEF2E0&BackColorLogged=c3c3c3)

³² CCJE arvamus nr 6 (2004) § 34 (...) õigussüsteemi kvaliteedi, st kohtusüsteemi kui terviku või iga kohtu või kohalike kohtute rühma toimimise hindamist ei tohiks segi ajada kohtuniku kutsealase suutlikkuse hindamisega.

³³ Andmed nn muude elementide kohta hõlmavad näiteks edasikaebamiste (Eesti, Läti), istungite (Rootsi) või teatavas ajavahemikus lahendatud juhtumite arvu (Taani).

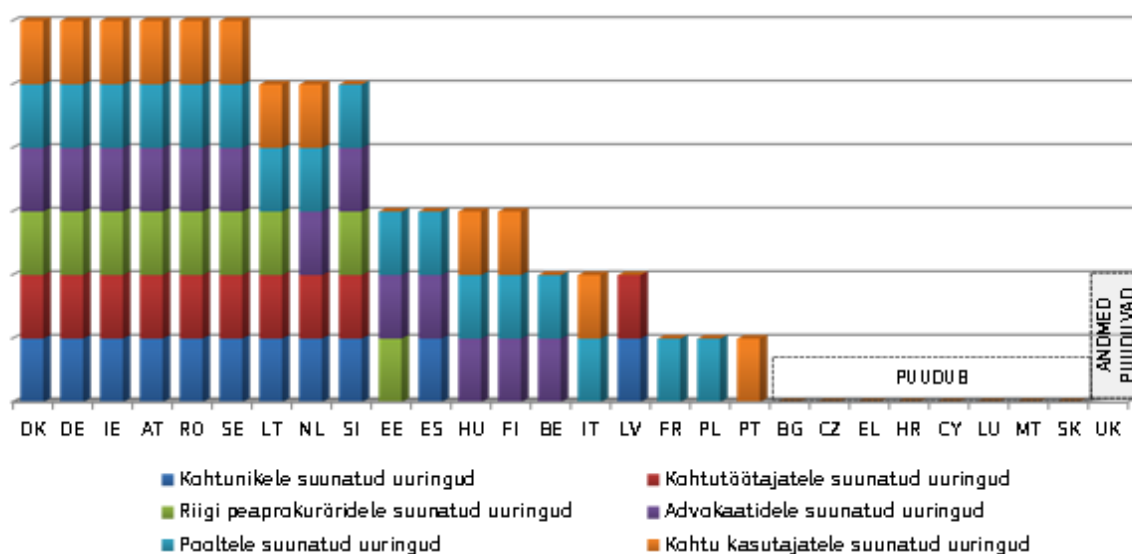
Joonis 10: Kohtute tegevuse hindamise olamasku 2012

aastal* (allikas: CEPEJ uuring)

*Hindamissüsteem tegeleb kohtute tulemustega, kasutades selleks üldjuhul näitajaid ja eesmärke. Lisaks määravad mõned liikmesriigid kindlaks kvaliteedinõuded ja standardid kogu kohtusüsteemi jaoks. Rumeenia kasutab kohtute tegevuse puhul järjepidevalt tulemuslikkuse näitajaid. Kõigi teiste liikmesriikide tulemused on identsed andmetega, mis koguti 2012. aastal. Hispaania ja Poola andmed on pärit 2012. aastast.

Joonis 20: Kohtuteenuste kasutajate või õigusala töötajate seas 2013. aastal tehtud uuringud* (allikas: CEPEJ uuring)

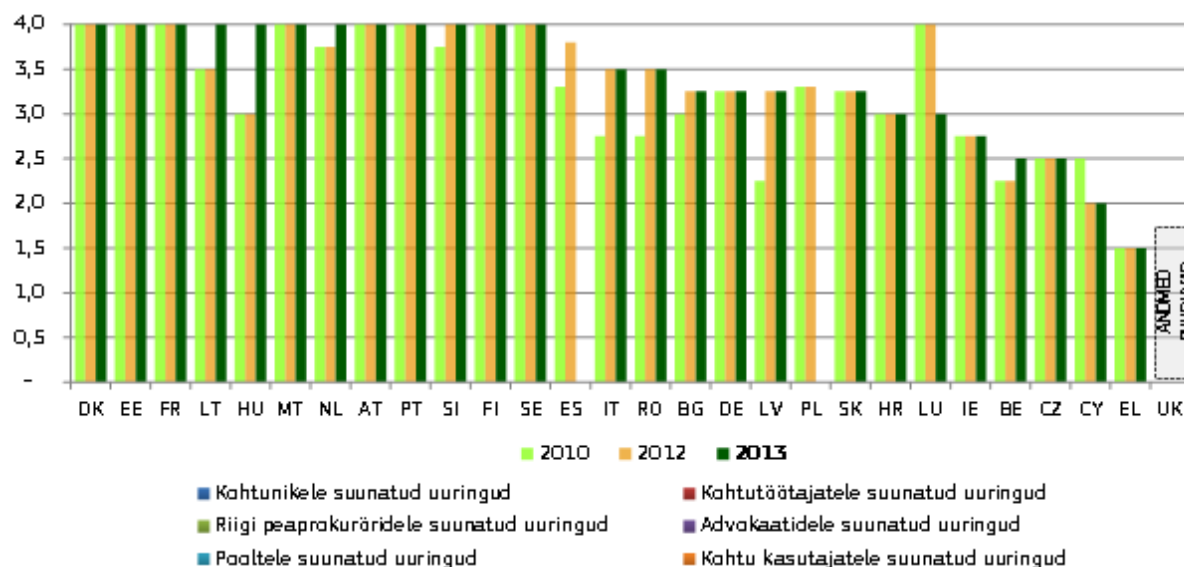
*Riigi peaprokuröridele suunatud uuringute arv on Madalmaades vähenenud, kuid Ungaris ja Leedus on suurenenud advokaatidele, pooltele ja teistele kohtu kasutajatele suunatud uuringute arv. Kõigi teiste liikmesriikide tulemused langevad kokku 2012. aastal kogutud andmetega. Kreeka, Hispaania ja Poola andmed on pärit 2012. aastast.

3.2.2 Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia süsteemid aitavad lühendada kohtumenetluste kestust ning lihtsustavad õiguskaitse kättesaadavust

Kohtuasjade registreerimiseks ja haldamiseks kasutatavad IKT-süsteemid on kohtute jaoks asendamatu vahend, millega kohtuasju ajaliselt tõhusalt hallata, sest need aitavad kohtutel kiirendada kohtuasjade menetlemist ja lühendada seeläbi kohtumenetluste üldist kestust. Kohtute ja vaidluste poolte vaheliseks suhtluseks (nt hagi elektrooniliseks esitamiseks)

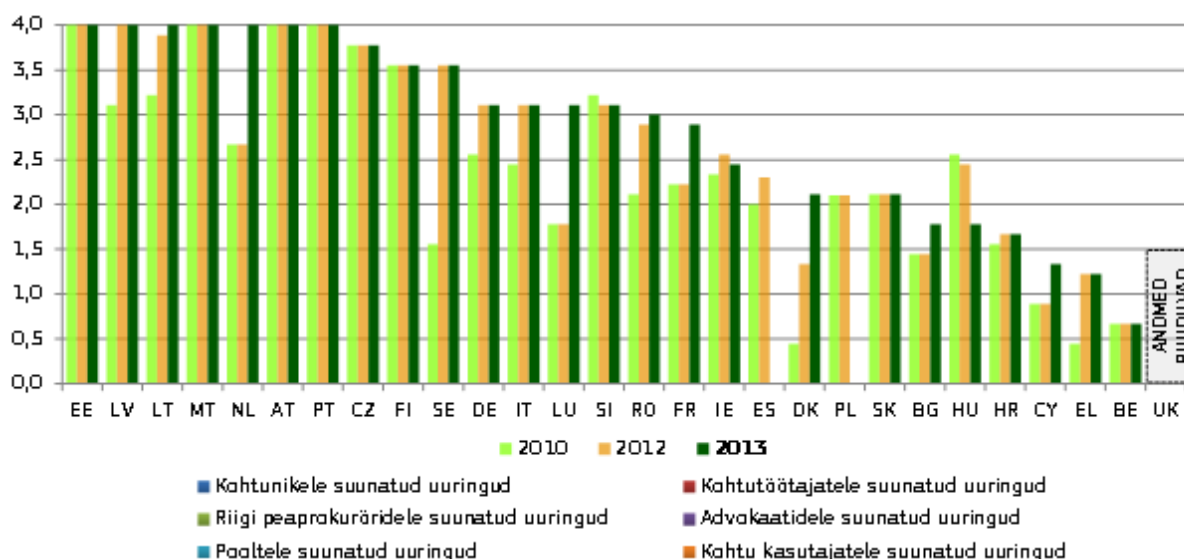
kasutatavad IKT-süsteemid võivad aidata vähendada viivitusi ning kodanike ja ettevõtjate kulusid, sest need lihtsustavad õiguskaitse kättesaadavust. Ühtlasi on IKT-süsteemidel üha suurem roll kohtuasutustevahelises piiriüleses koostöös ja seega hõlbustavad need ELi õigusaktide rakendamist.

Joonis 21: Kohtuasjade registreerimiseks ja haldamiseks kasutatavad IKT-süsteemid* (kaalutud näitaja-min=0, max=4) (allikas: CEPEJ uuring)

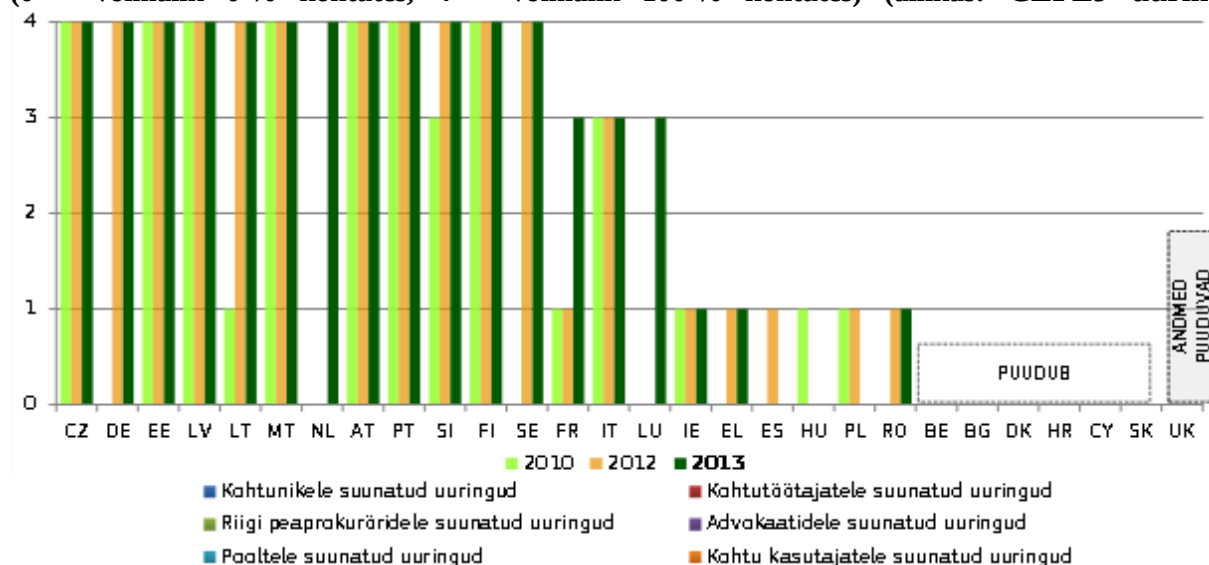
*Koondnäitajaid, mis koosnevad mitmest IKT-näitajast (kohtuasjade registreerimise süsteem, kohtuhalduse infosüsteem, finantsinfosüsteem, videokonverentsid), millest igaihega mõõdetakse kõnealuste süsteemide olemasolu skaalal 0–4 (0 = kättesaadav 0 % kohtutes, 4 = kättesaadav 100 % kohtutes).

Joonis 22: Kohtute ja poolte elektrooniline suhtlus* (kaalutud näitaja-min=0, max=4) (allikas: CEPEJ uuring)

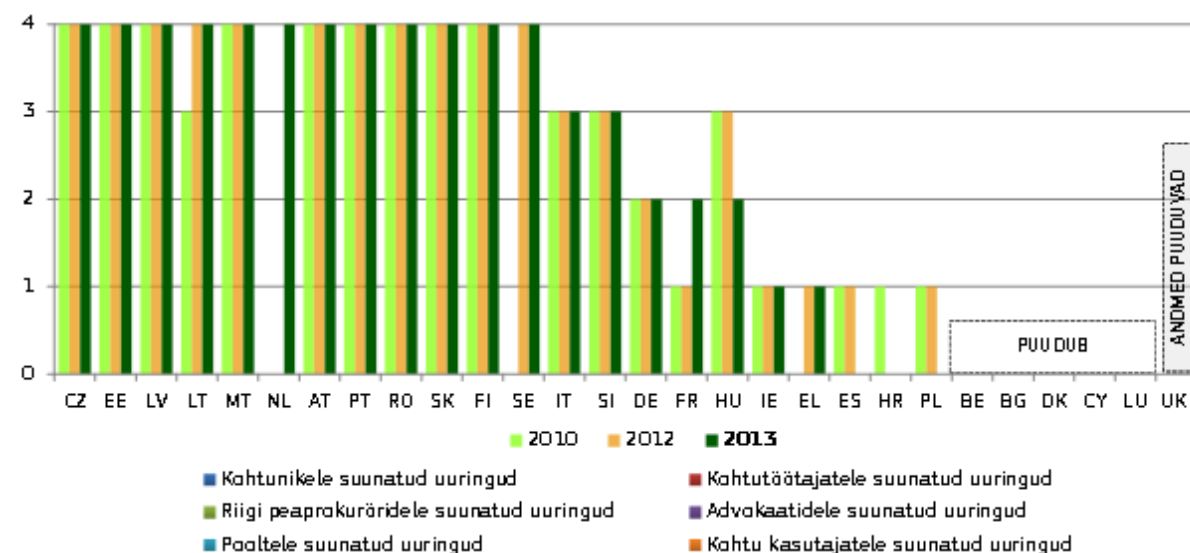

*Koondnäitajaid, mis koosnevad mitmest IKT-näitajast (elektroonilised veebivormid, kohtu veebisaidid, kohtuasjade reaajas jälgimine, elektroonilised registrid, väiksemate kohtuvaidluste ja vaidlustamata võlgade sissenõudmise elektrooniline töötlemine, nõuete elektrooniline esitamine, videokonverentsid ja muud elektroonilise side lahendused), millest igaihega mõõdetakse kõnealuste süsteemide olemasolu skaalal 0–4 (0 = kättesaadav 0 % kohtutes; 4 = kättesaadav 100 % kohtutes).

Joonis 23: Vaidlustamata võlgade sissenõudmise elektrooniline töötlemine (0 = võimalik 0 % kohtutes, 4 = võimalik 100 % kohtutes) (allikas: CEPEJ uuring)

Joonis 24: Hagi elektrooniline esitamine (0 = võimalik 0 % kohtutes, 4 = võimalik 100 % kohtutes) (allikas: CEPEJ uuring)

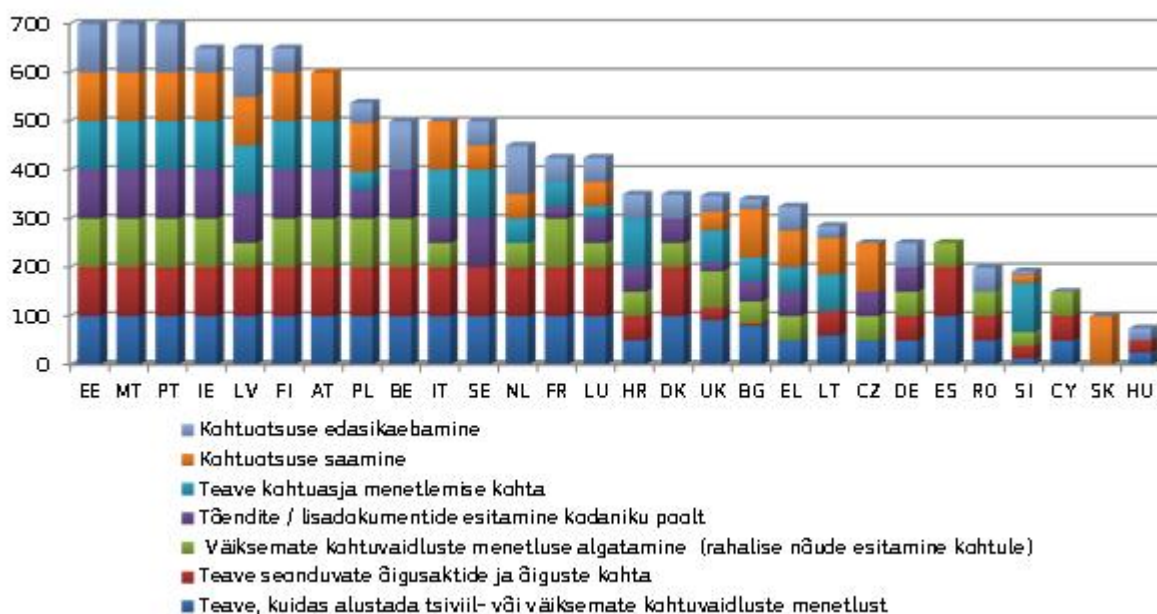
Väiksemate kohtuvaidluste tõhus menetlus nii riigi kui ka Euroopa tasandil on oluline, et parandada kodanike jaoks õiguskaitse kättesaadavust ja võimaldada tarbija õigusi paremini kasutada. Samuti suureneb piiriülese e-kaubanduse tõttu piiriüleste veebipõhiste väiksemate kohtuvaidluste osakaal. Seepärast on Euroopa Komisjon seadnud üheks oma poliitikaeesmärgiks väiksemate kohtuvaidluste lahendamise lihtsustamise ja kiirendamise, tõhustades õigusasutuste vahelist suhtlust ja kasutades paremini ära IKTd. Eesmärk on vähendada halduskoormust kõigi kasutajarühmade jaoks: kohtud, kohtuvõimu esindajad ja lõppkasutajad.

Euroopa Komisjoni tellimusel valminud e-valitsuse 11. võrdlusaruandes³⁴ mõõdetakse esimest korda internetipõhiste väiksemate kohtuvaidluste menetluste kvaliteeti kõigis ELi liikmesriikides. Selle uuringu käigus hindasid uurijad (nn anonüümsed kliendid) väiksemate

³⁴ E-valitsuse 11. võrdlusaruanne (SMART 2013/0053-3). Kättesaadav aadressil: <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/news/eu-egovernment-report-2014-shows-usability-online-public-services-improving-not-fast>

kohtuvaidluste menetlusi³⁵. Eesmärk oli välja selgitada, kas internetipõhised avalikud teenused on korraldatud vastavalt kasutajate vajadustele. Selleks käitus iga uurija tavakodanikuna ning tema tegevus oli ajaliselt piiratud, st igal anonüümsel kliendil oli menetluse testimiseks aega üks päev. Kui selle aja jooksul konkreetset funktsiooni ei leitud, anti negatiivne vastus. Negatiivne vastus ei tähenda iseenesest seda, et konkreetne funktsioon ei olnud internetis kättesaadav; pigem tähendab see seda, et funktsiooni ei olnud võimalik intuitiivselt kergesti leida, tegemata ülemäära palju hiireklikke, ning et tõenäoliselt ei kasutaks/leiaks seda ka tavakodanikud ega ettevõtjad.

Joonis 25: Väiksemate kohtuvaidluste internetipõhiste menetluste võrdlusuuring (iga kategooria puhul maksimaalselt 100 punkti, kokku maksimaalselt 700 punkti) (allikas: Kas töötame selleks, et Euroopal oleks eelis? „Kuidas Euroopa valitsused võiksid ja peaksid kasutama innovaatilisi avalikke teenuseid”, komisjoni (sidevõrkude, sisu ja tehnoloogia peadirektoraadi) koostatud uuring³⁶

3.2.3 Kohtute teabevahetuspoliitika

Kohtute teabevahetusala sed jõupingutused on tähtsad, sest need aitavad kodanikel ja ettevõtjatel teha teadlikke otsuseid õiguskaitsevahendite kohta (kohtumenetlus või kohtuväline menetlus) ja suurendada usaldust õigussüsteemi vastu. Meedial on tähtis roll kohtuasjade kajastamisel. Kohtute ja meedia kontaktide parandamise kaudu saavad kohtud üldsust kohtute tööst (menetluste ulatus, piirangud, keerukus) paremini teavitada ja aidata kaasa aruandluse kvaliteedi parandamisele (nt faktivigade vältimine).

2014. aastal käivitas komisjon teabevahetuse, et selgitada välja kohtute teabevahetusega seotud tavad ja poliitika liikmesriikides. Selgus, et selle valdkonna tavade kohta on vaja paremat ülevaadet. Järelmeetmena kaardistas komisjon koostöös liikmesriikidega olemasolevad tavad,³⁷ tuues

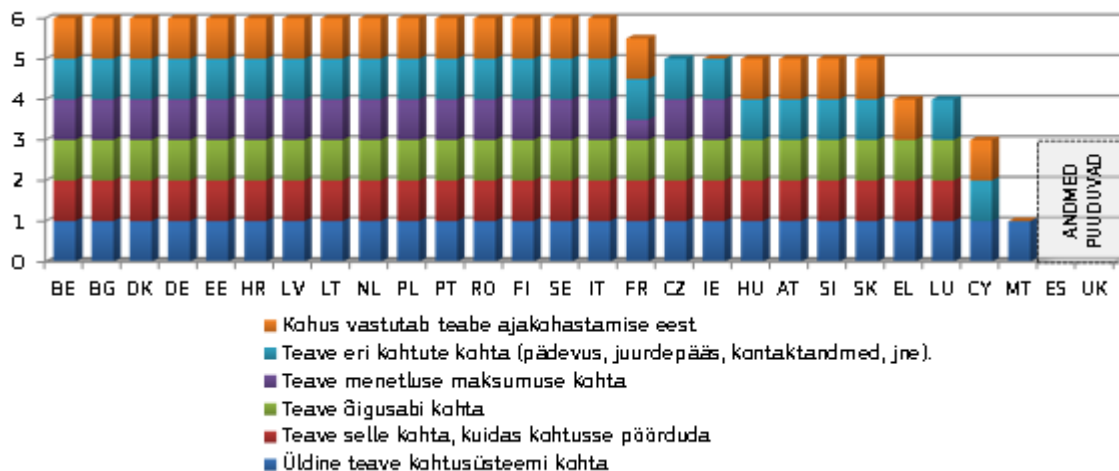
³⁵ Anonüümseid kliente koolitatakse ja õpetatakse jälgima, kogema ja mõõtma (avaliku teenuse) protsessi, esinedes kogu protsessi jooksul võimaliku kasutajana. Igal anonüümsel kliendil on menetluste testimiseks aega üks päev.

³⁶ Kättesaadav aadressil: <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/news/eu-egovernment-report-2014-shows-usability-online-public-services-improving-not-fast>

³⁷ Andmeid koguti koostöös liikmesriikide kohtusüsteemide kontaktisikute rühmaga.

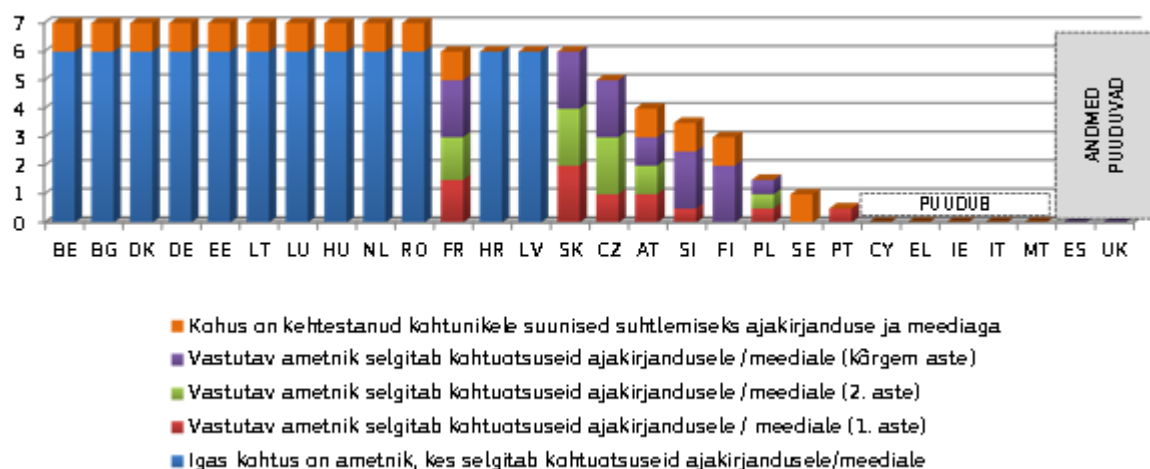
välja kohtute tõhusa teabevahetuspoliitika olulised parameetrid³⁸. See hõlmas teabe kättesaadavust üldsusele; viise, kuidas kohtud korraldavad oma suhteid ajakirjanduse/meediaga; kohtutusi kohtunikele suhtlemisel poolte ja ajakirjandusega; võimalus avaldada kohtuotsused internetis ja sellega seondud tava (kohtusüsteemi igal tasandil).

Joonis 26: Kohtusüsteeme käsitleva internetipõhise teabe kättesaadavus üldsusele* (allikas: Euroopa Komisjon³⁹)

* Joonisel esitatud iga kategooria eest saab 1 punkti. Saksamaa on föderaalne riik, mida iseloomustavad detsentraliseeritud struktuurid. Seepärast otsustavad föderaalsed riigid ise, millist teavet internetipõhiselt esitada, ja vastutavad seega ka sellise teabe ajakohastamise eest. Sama kehtib riigi tasandi kohta.

Joonis 27: Suhted kohtute ja ajakirjanduse/meedia vahel* (allikas: Euroopa Komisjon⁴⁰)

* Iga astme eest (1., 2. ja 3. aste) saab kaks punkti, kui ametisse on nimetatud pressiesindaja või pressikohtunik, kes tegeleb nii tsiviil-, kaubandus- kui ka haldusajadega. Kui kaetud on vaid üks kategooria (nt tsiviil-,

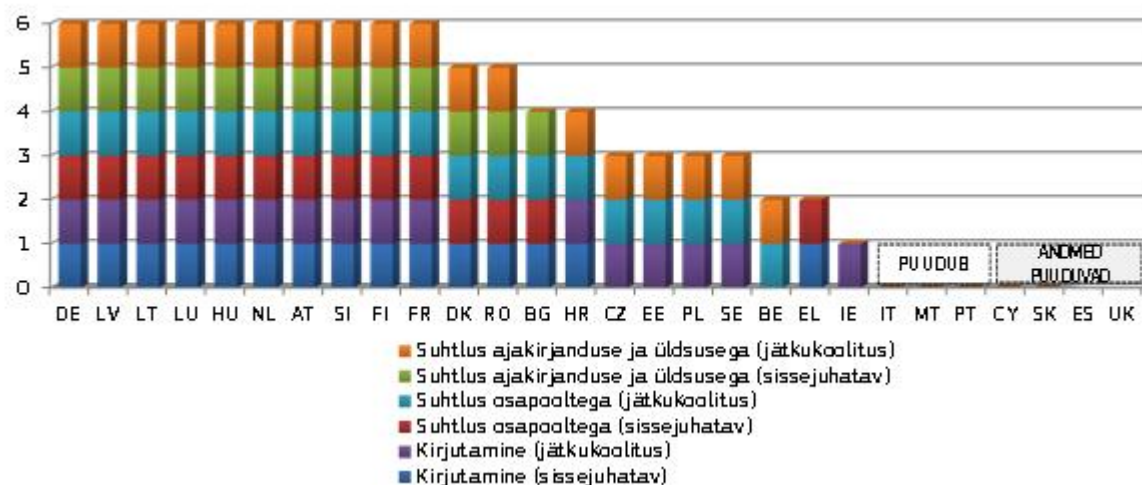
³⁸ Küsimustiku parameetrite aluseks võeti Euroopa Kohtunike Konsultatiivnõukogu arvamus nr 7 (2005) „Õiglus ja ühiskond,” (kättesaadav aadressil: [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CCJE\(2005\)OP7&Sector=secDGHL&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=FEF2E0&BackColorIntranet=FEF2E0&BackColorLogged=c3c3c3](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CCJE(2005)OP7&Sector=secDGHL&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=FEF2E0&BackColorIntranet=FEF2E0&BackColorLogged=c3c3c3), kohtunike nõukogude Euroopa võrgustiku aruanne „Õiglus, ühiskond ja meedia” (kättesaadav aadressil: http://encj.eu/images/stories/pdf/GA/Dublin/encj_report_justice_society_media_def.pdf), mis ühtlasi täiendab Euroopa Nõukogu kohtute efektiivsust hindava komisjoni (CEPEJ) kogutud andmeid.

³⁹ Andmeid koguti koostöös liikmesriikide kohtusüsteemide kontaktisikute rühmaga.

⁴⁰ Andmeid koguti koostöös liikmesriikide kohtusüsteemide kontaktisikute rühmaga.

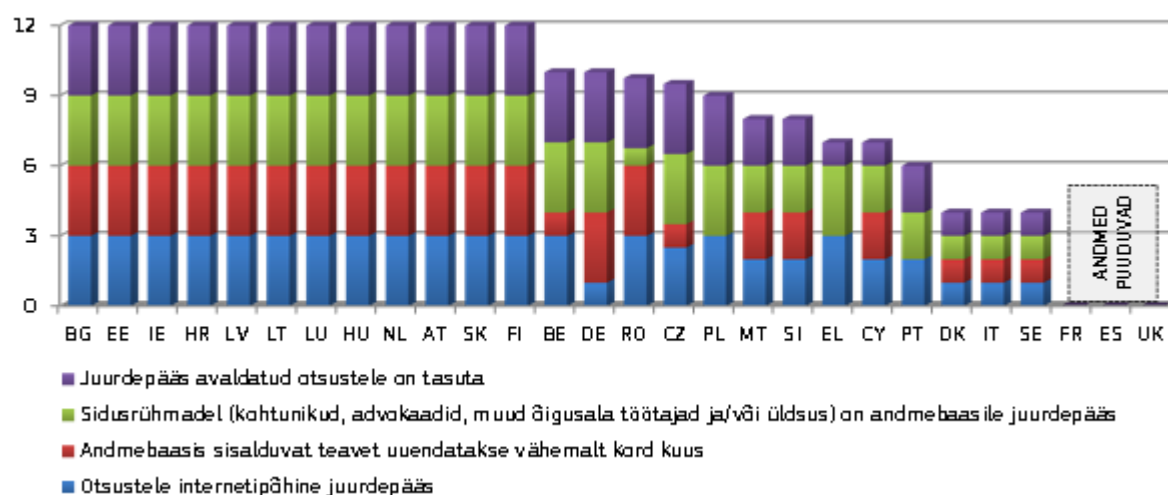
kaubandus- või haldusasjad), saab ühe punkti. Kui teatavate kohtute jaoks on olemas pressiesindaja, antakse 0,5 punkti iga astme eest (1., 2. ja 3. aste). Iirimaa kohtute teenistusel on meediasuhete nõunik, kes koostab ja annab välja pressiteateid.

Joonis 28: Koolitus kohtunikele suhtlemiseks osapoolte ja ajakirjandusega* (allikas: Euroopa Komisjon⁴¹)

* Joonisel esitatud iga kategooria eest saab 1 punkti.

Joonis 29: Juurdepääs internetis avaldatud kohtuotsustele * (tsiviil- ja kaubandusasjad, kõik astmed) (allikas: Euroopa Komisjon⁴²)

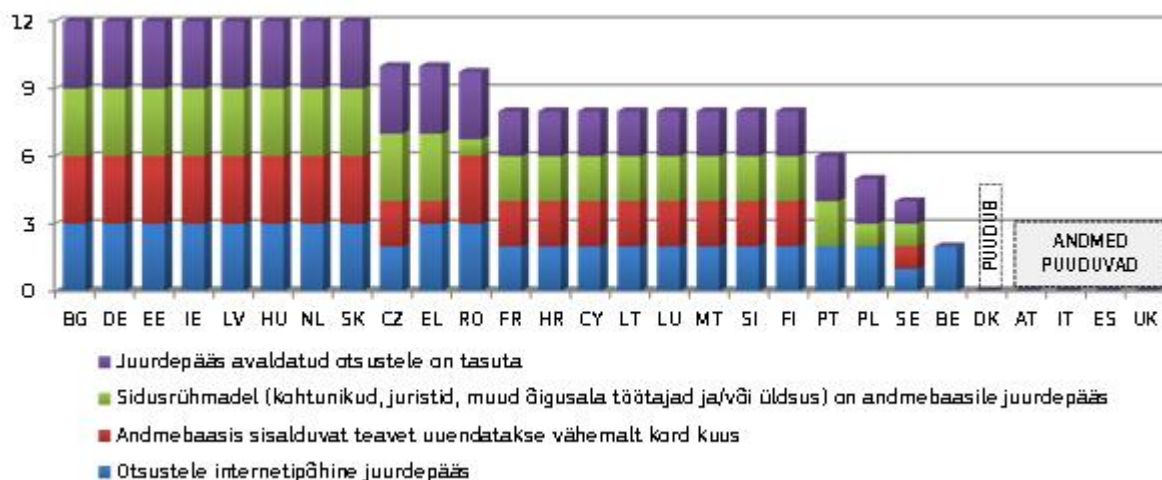

* Kategooriate 'Otsustele internetipõhine juurdepääs', 'Andmebaasis sisalduvat teavet uuendatakse vähemalt kord kuus' ja 'Juurdepääs avaldatud otsustele on tasuta' eest saab 3 punkti, kui need väited kehtivad kõigi astmete puhul (1., 2. ja 3. aste). Kui teenus on kättesaadav vaid teatava astme kohtu puhul, saab 1 või 2 punkti. Kui teenus on kättesaadav vaid mõnes kohtus, antakse 0,5 punkti astme eest. Kategooria 'Sidusrühmadel on andmebaasile juurdepääs (kohtunikud, advokaadid, muud õigusala töötajad ja/või üldsus)' eest saab 1 punkti, kui kõik sidusrühmad on hõlmatud. Kui üldsusel juurdepääsu ei ole, saab iga juurdepääsu omava sidusrühma eest 0,25 punkti (nt kohtunikud = 0,25 punkti, juristid = 0,25 punkti, muud õigusala töötajad = 0,25 punkti).

⁴¹ Andmeid koguti koostöös liikmesriikide kohtusüsteemide kontaktisikute rühmaga. Joonisel esitatud iga kategooria eest saab 1 punkti.

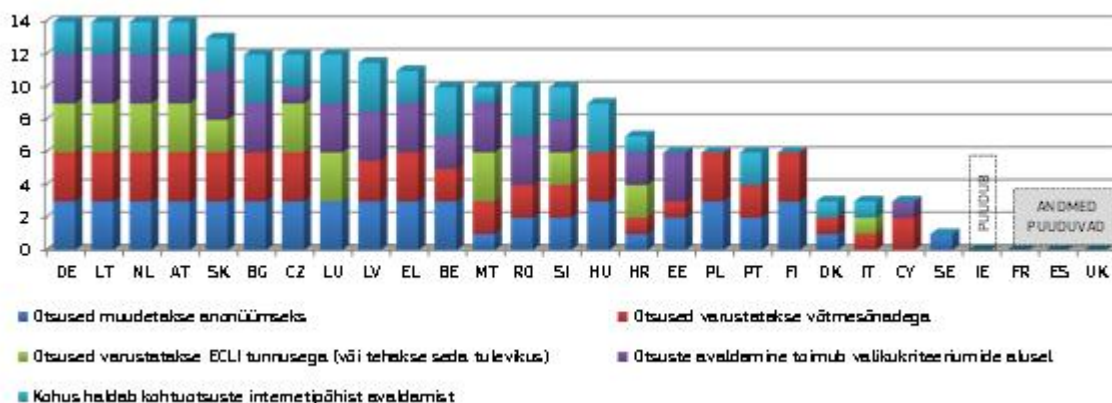
⁴² Andmeid koguti koostöös liikmesriikide kohtusüsteemide kontaktisikute rühmaga.

Joonis 30: Juurdepääs internetis avaldatud kohtuotsustele * (haldusasjad, kõik astmed) (allikas: Euroopa Komisjon⁴³)

* Kategooriate 'Otsustele internetipõhine juurdepääs', 'Andmebaasis sisalduvat teavet uuendatakse vähemalt kord kuus' ja 'Juurdepääs avaldatud otsustele on tasuta' eest saab 3 punkti, kui need väited kehtivad kõigi astmete puhul (1., 2. ja 3. aste). Kui teenus on kättesaadav vaid teatava astme kohtu puhul, saab 1 või 2 punkti. Kui teenus on kättesaadav vaid mõnes kohtus, antakse 0,5 punkti astme eest. Kategooria 'Sidusrühmadel on andmebaasile juurdepääs (kohtunikud, advokaadid, muud õigusala töötajad ja/või üldsus)' eest saab 1 punkti, kui kõik sidusrühmad on hõlmatud. Kui üldsusel juurdepääsu ei ole, saab iga juurdepääsu omava sidusrühma eest 0,25 punkti (nt kohtunikud = 0,25 punkti, advokaadid = 0,25 punkti, muud õigusala töötajad = 0,25 punkti). Iirimaa kohtute teenistuse veebisait on ametlik platvorm, kus avaldatakse kõik pädevate kohtute poolt tehtud otsused tsiviil- ja kriminaalasjades. Eraldi „haldusasjade” kategooriat ei ole.

Joonis 31: Kohtuotsuste internetipõhise avaldamisega seonduvad tavad* (tsiviil-, ja kaubandusasjad, kõik astmed) (allikas: Euroopa Komisjon⁴⁴)

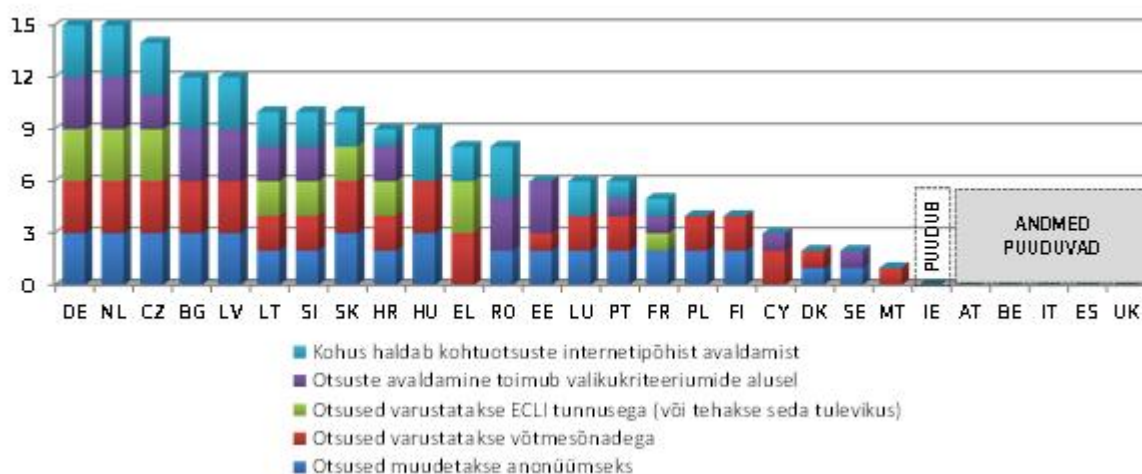

* Kategooriate 'Kohtuotsuste avaldamine toimub valikukriteeriumide alusel', 'Otsused varustatakse ECLI tunnusega (või tehakse seda tulevikus)', 'Otsused varustatakse võtmesõnadega' ja 'Otsused muudetakse anonüümseks' eest saab 3 punkti, kui need väited kehtivad kõigi astmete puhul (1., 2. ja 3. aste). Kui teenus on kättesaadav vaid teatava astme kohtu puhul, saab 1 või 2 punkti olenevalt hõlmatud astmete arvust. Maltal on 2. astme kohus kõrgeim kohus.

⁴³ Andmeid koguti koostöös liikmesriikide kohtusüsteemide kontaktisikute rühmaga.

⁴⁴ Andmeid koguti koostöös liikmesriikide kohtusüsteemide kontaktisikute rühmaga.

Joonis 32: Kohtuotsuste internetipõhise avaldamisega seonduvad tavad* (haldusastjad, kõik astmed) (allikas: Euroopa Komisjon⁴⁵)

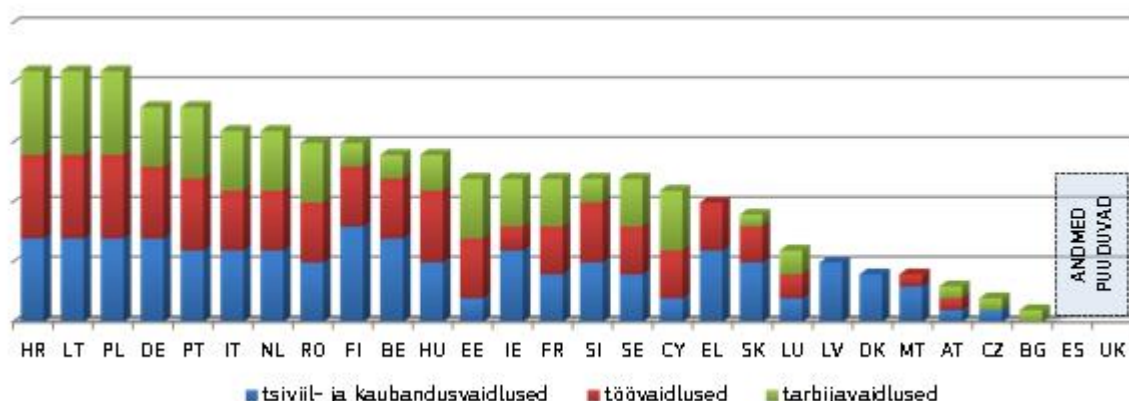
* Kategooriate 'Kohtuotsuste avaldamine toimub valikukriteeriumide alusel', 'Otsused varustatakse ECLI tunnusega (või tehakse seda tulevikus)', 'Otsused varustatakse võtmesõnadega' ja 'Otsused muudetakse anonüümseks' eest saab 3 punkti, kui need väited kehtivad kõigi astmete puhul (1., 2. ja 3. aste). Kui teenus on kättesaadav vaid teatava astme kohtu puhul, saab 1 või 2 punkti olenevalt hõlmatud astmete arvust. Maltal on 2. astme kohus kõrgeim kohus. Iirimaa kohtute teenistuse veebisait on ametlik platvorm, kus avaldatakse kõik pädevate kohtute poolt tehtud otsused tsiviil- ja kriminaalasjades. Eraldi „haldusastjade” kategooriat ei ole.

3.2.4 Vaidluste kohtuvälise lahendamise meetodid aitavad vähendada kohtute töökoormust

Vaidluste kohtuvälise lahendamise meetodid hõlmavad mis tahes meetodeid, välja arvatud kohtuvaidlused. Kõige levinumad vaidluste kohtuvälise lahendamise meetodid on vahendamine, lepitus- ja vahekohtumenetlus. Võrreldes kohtuvaidluse keskmise ajakuluga aitab see pooltel saavutada kompromissi lühema ajavahemiku jooksul ja edendada harmoonilisemat kultuuri, kus ei ole võitjaid ega kaotajaid. Vaidluste kohtuväline lahendamine saab kaasa aidata tõhusa kohtusüsteemi ja seega ka investeerimissõbralikuma keskkonna ja majanduskasvu arengule. Kõik andmeid esitanud liikmesriigid väitsid, et nad kasutavad vähemalt kolme vaidluste kohtuvälise lahendamise meetodit, kusjuures valdav enamus isegi nelja meetodit – kohtulik ja kohtuväline vahendamine, lepitus- ja vahekohtumenetlus. Vaatamata paljudele võimalustele vaidluste lahendamiseks väljaspool kohut, kasutatakse enamikus liikmesriikides vaidluste kohtuvälist lahendamist üldiselt vähe, vt joonis 35. Tulemustabelis on esitatud andmed selle kohta, kuidas liikmesriikide avalik sektor edendab ja stimuleerib nende meetodite kasutamist. Kuigi reklaamüritusi loetakse vabatahtlikeks, on stiimulid seevastu sätestatud õigusaktides või valitsuse määruses ning seega tuleb neid käsitleda nõudena. Joonised 33 ja 34 tuginevad liikmesriikide kontaktisikutele saadetud küsimustiku vastustele. Joonis 35 tugineb Eurobaromeetri uuringu andmetele. Selles esitatakse nende ettevõtjate vastused, kes said viimase 12 kuu jooksul tarbijatelt kaebusi.

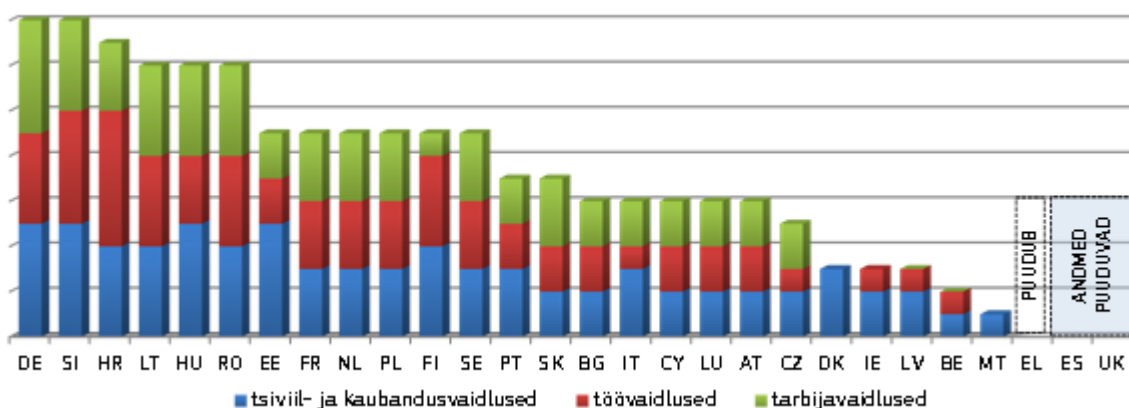
⁴⁵ Andmeid koguti koostöös liikmesriikide kohtusüsteemide kontaktisikute rühmaga.

Joonis 33: Vaidluste kohtuvälise lahendamise propageerimine avaliku sektori poolt* (allikas: Euroopa Komisjon⁴⁶)

* Koondnäitaja, mis põhineb järgmistel andmetel: 1) veebisaidid, kus pakutakse teavet vaidluste kohtuvälise lahendamise kohta, 2) reklaamikampaaniad meedias, 3) brošüürid üldsusele, 4) teave vaidluste kohtuvälise lahendamise kohta on kättesaadav taotluse korral, 5) kohtute korraldatud konkreetne teabevahetustegevus, 6) hindamiste avaldamine vaidluste kohtuvälise lahendamise kasutamise kohta, 7) statistika avaldamine vaidluste kohtuvälise lahendamise kohta, 8) muu tegevus. Küsimustikus osutatud iga propageerimisvahendi eest saab ühe punkti. Mõnes liikmesriigis võib kasutada ka muid täiendavaid tegevusi (Saksamaa).

Joonis 34: Stiimulid vaidluste kohtuväliseks lahendamiseks* (allikas: Euroopa Komisjon⁴⁷)

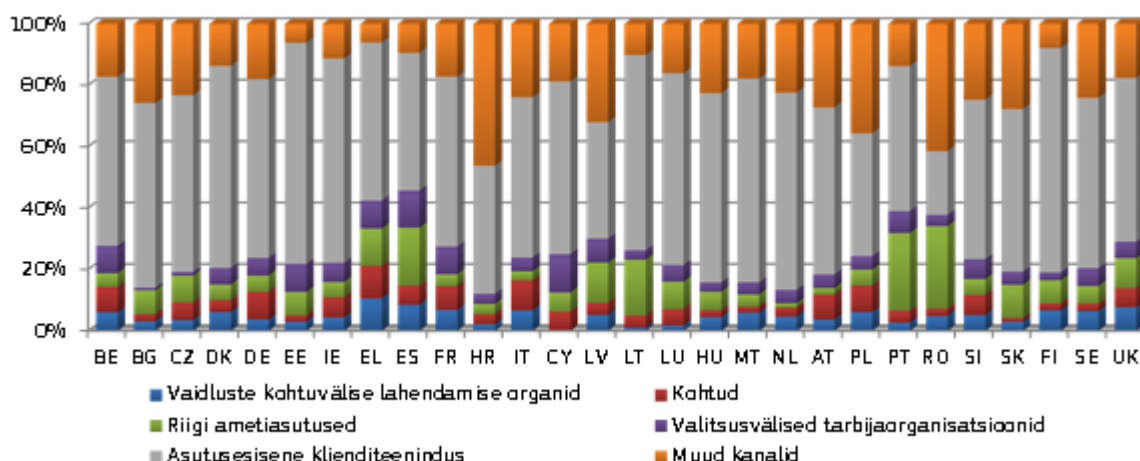

* Koondnäitaja, mis põhineb järgmistel andmetel: 1) õigusabi hõlmab (osaliselt või täielikult) kõiki vaidluste kohtuvälise lahendamise seonduvaid kulusid, 2) kohtulõivude, sealhulgas tempelmaksude täielik või osaline tagasimaksmine, kui vaidluste kohtuvälise lahendamine on edukas, 3) juristi ei ole vaidluste kohtuvälise lahendamise menetluses vaja, 4) kohtunikku võib kasutada lepitajana, 5) vaidluste kohtuvälise lahendamise /lepitamise koordinaator kohtutes, 6) muu. Küsimustikus osutatud iga stimuleerimisvahendi eest saab ühe punkti. Mitu liikmesriiki märkis, et nad kasutavad lisaks ka muid meetodeid vaidluste kohtuväliseks lahendamise stimuleerimiseks (Iirimaa). Sõltuvalt kohtuvaidluse laadist võib Tšehhi Vabariigis kohtunik algatada vaidluste kohtuvälise lahendamise ja püüda leida kompromissi.

⁴⁶ Andmeid koguti koostöös liikmesriikide kohtusüsteemide kontaktisikute rühmaga.

⁴⁷ Andmeid koguti koostöös liikmesriikide kohtusüsteemide kontaktisikute rühmaga.

Joonis 35: Tarbijate kaebused, mille ettevõtjad on saanud eri kanalite kaudu * (allikas: Eurobaromeetri uuring⁴⁸)

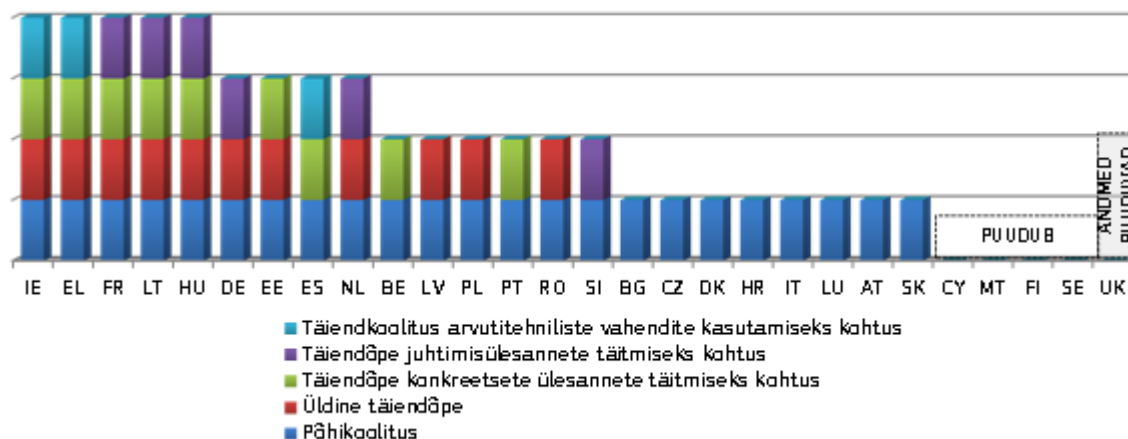

* See näitaja ei hõlma neid vastuseid, kus edasimüüjad ei olnud tarbijatelt saanud ühtegi kaebust mis tahes kanalite kaudu.

3.2.5 Kohtunike koolitamise edendamine võib kaasa aidata õigusemõistmise tõhususe parandamisele

Kohtunike koolitamine on oluline kohtuotsuste kvaliteeti mõjutav element. Kaasatud on ka Euroopa õiguslase koolituse 2014. aasta aruandest⁴⁹ saadud protsentuaalsed andmed kohtunike kohta, kes osalevad ELi õiguse või mõne muu liikmesriigi õiguse teemalisel jätkukoolitusel.

Joonis 36: Kohtunike kohustuslik koolitus 2013. aastal* (allikas: CEPEJ uuring)

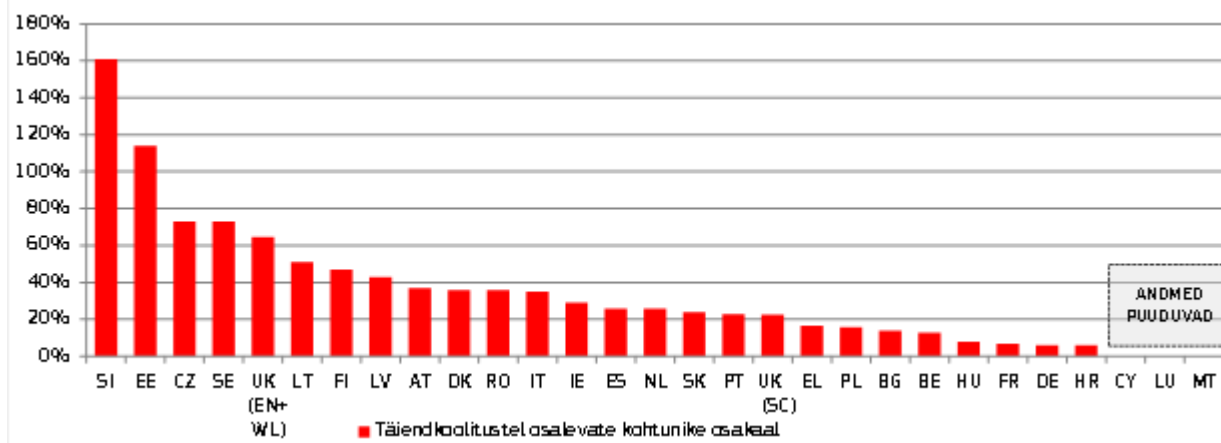

* Võrreldes 2012. aastaga on Saksamaa ja Ungari suurendanud kohustuslike koolituskategooriate arvu. Hispaania ja Poola andmed on pärit 2012. aastast.

⁴⁸ Eurobaromeetri kiiruuring 396 – Jaemüüjate hoiakud piiriülese kaubanduse ja tarbijakaitse suhtes, 2015 (veel avaldamata). Uuring viidi läbi ELi 28 liikmesriigi jaemüüjate hulgas, kes müüvad lõpptarbijatele jaemüügi- ja teenusesektoris, kus töötab vähemalt 10 inimest (riigi kohta). Uuring ei hõlmanud hulgimüüki ja vahenduskaubandust (NACE kood G 51), välja arvatud mootorsõidukid ja mootorrattad, finantsvahenduse abitegevusalad (J 67), teadusuuringud ja arendustegevus (K 73), samuti muu äritegevus (K 74).

⁴⁹ 2011. aastal seadis Euroopa Komisjon eesmärgiks, et aastaks 2020 peab olema pool kõigist ELi õigusala töötajatest läbinud koolituse ELi või mõne muu liikmesriigi õiguse kohta; samuti otsustati, et igal aastal toetatakse ELi vahenditest 20 000 õigusala töötaja koolitamist kuni aastani 2020. Euroopa õiguslase koolituse 2014. aasta aruandes kirjeldatakse selle eesmärgi saavutamiseks tehtud edusamme ning see sisaldab ka teavet ELi rahastatud koolituste kohta.

Joonis 37: ELi õiguse või mõne teise liikmesriigi õigusega seotud täiendkoolitustel osalevate kohtunike osakaal (protsendimäärana kohtunike koguarvust)* (allikas: Euroopa Komisjon, Euroopa õigusala koolitus, 2014⁵⁰)

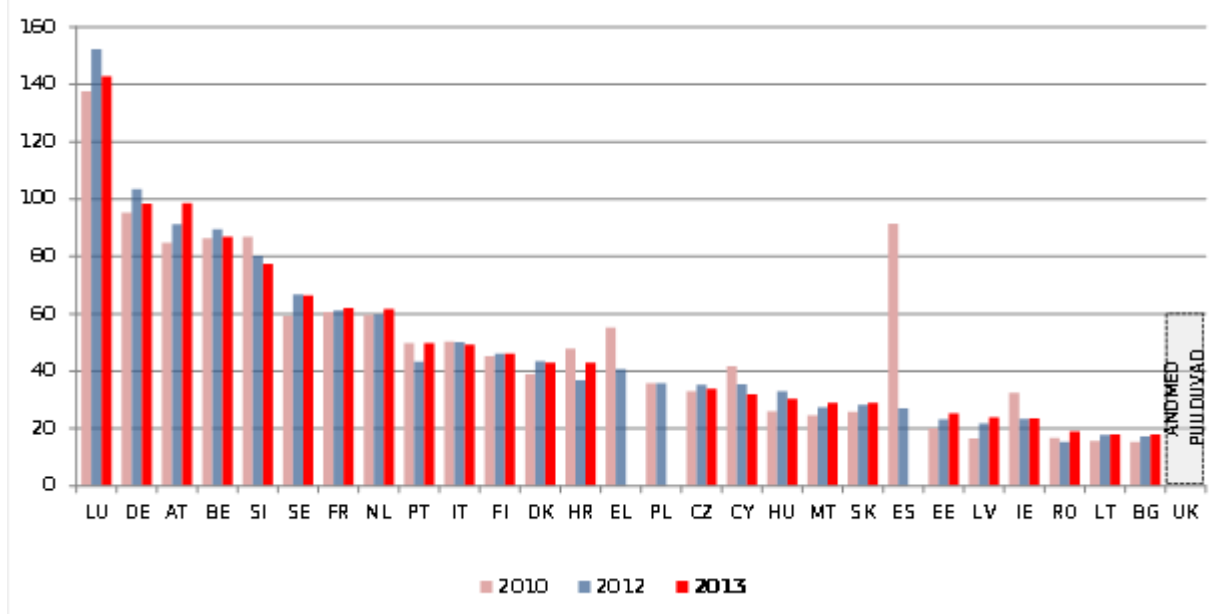

* Sel aastal on andmed esitatud Ühendkuningriigi (SC) kohta. Prantsusmaa andmed hõlmavad ka prokuröre. * Üksikutel liikmesriikide teatatud juhtudel ületab osalejate ning õigusvaldkonna olemasolevate töötajate arvu suhe 100 %, mis tähendab seda, et osalejad võtsid osa rohkem kui ühest ELi õigusega seotud koolitustegevusest.

3.2.6 Ressursid

Allpool esitatud tabelis on kohtute toimimiseks eraldatud heakskiidetud 2010., 2012. ja 2013. aasta eelarve elaniku kohta. Tabelist selgub, et kohtute toimimiseks eraldatud eelarve on kolme aasta jooksul olnud suhteliselt stabiilne, suurenedes keskmiselt veidi.

Joonis 38: Kohtute eelarve* (eurodes ühe elaniku kohta) (allikas: CEPEJ uuring)

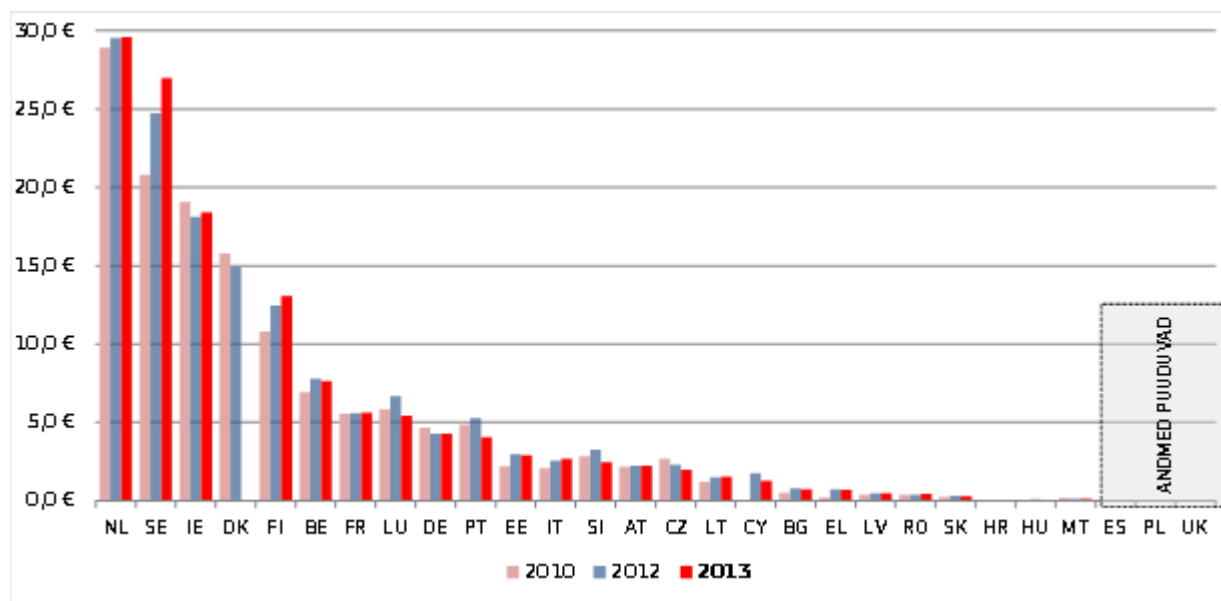

* Joonisel 38 on osutatud kõigi kohtute toimimiseks eraldatud heakskiidetud iga-aastasele eelarvele, sõltumata kõnealuse eelarve allikast ja tasemest (riiklik või piirkondlik). Võrdlusi tuleks teha ettevaatlikult, sest Austria, Belgia, Prantsusmaa, Kreeka ja Luksemburgi andmed hõlmavad kogu kohtusüsteemi eelarvet ja sisaldavad õigusabi ja prokuratuuriteenuseid; Saksamaa andmed ei ole täielikud, sest need ei hõlma kõiki liidumaad; samuti saavad mõned liikmesriigid vahendeid rahvusvahelistest ja Euroopa institutsioonidest. Oluline vähenemine Hispaania puhul ajavahemikul 2010–2012 kajastab asjaolu, et 2012. aasta andmed ei sisalda autonoomseid piirkondi ja kohtute nõukogu käsitlevat teavet.

⁵⁰ Kättesaadav aadressil: http://ec.europa.eu/justice/criminal/files/final_report_2014_en.pdf

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 47 on sätestatud, et isikule, kellel puuduvad piisavad vahendid, antakse tasuta õigusabi sellises ulatuses, mis tagab talle võimaluse kohtusse pöörduda. 2015. aasta tulemustabel sisaldab teavet liikmesriikide õigusabikulutuste kohta elaniku kohta 2010., 2012. ja 2013. aastal. Allpool esitatud tabelist on näha, et riikide lõikes esineb õigusabikulutustes märkimisväärsed erinevusi. Enamikes liikmesriikides on kulutused õigusabile elaniku kohta püsinud vaadeldaval perioodil suhteliselt stabiilsena. Tabel ei sisalda teavet selle kohta, kuidas õigusabile eraldatud vahendid jagunevad abisaajate või kohtuasjade lõikes.

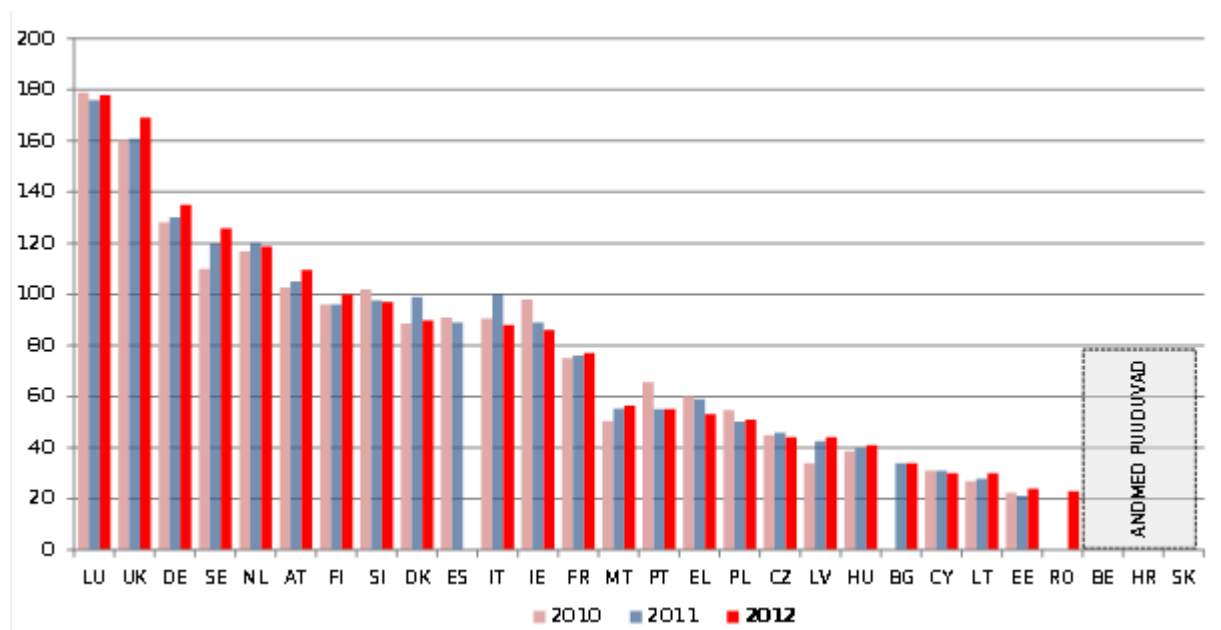
Joonis 39: Õigusabile eraldatud iga-aastane heakskiidetud kogueelarve elaniku kohta 2010., 2012. ja 2013. aastal * (allikas: CEPEJ uuring)

* Joonisel 39 on esitatud õigusabile eraldatud kogueelarve elaniku kohta 2010., 2012. ja 2013. aastal. Saksamaa andmed ei ole täielikud, sest need ei hõlma kõiki liidumaid. Mõnes liikmesriigis võivad õigusala töötajad hõlmata ka teatava osa õigusabist, mis eespool esitatud andmetes ei kajastu.

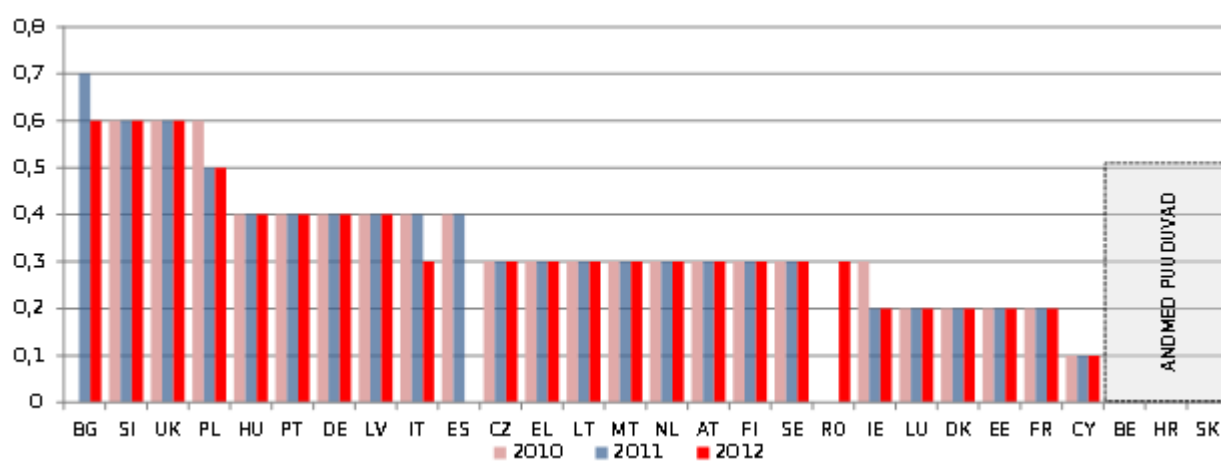
Joonis 40: Valitsemissektori kogukulutused kohtutele* (eurodes elaniku kohta) (allikas: Eurostat)

See ressursse käsitlev täiendav näitaja põhineb Eurostati andmetel valitsemissektori kulutuste kohta. See näitab tegelikult kulutatud eelarvevahendeid, täiendades varasemat näitajat, mis käsitles kohtutele eraldatud eelarvet. Võrreldud on aastaid 2010, 2011 ja 2012.

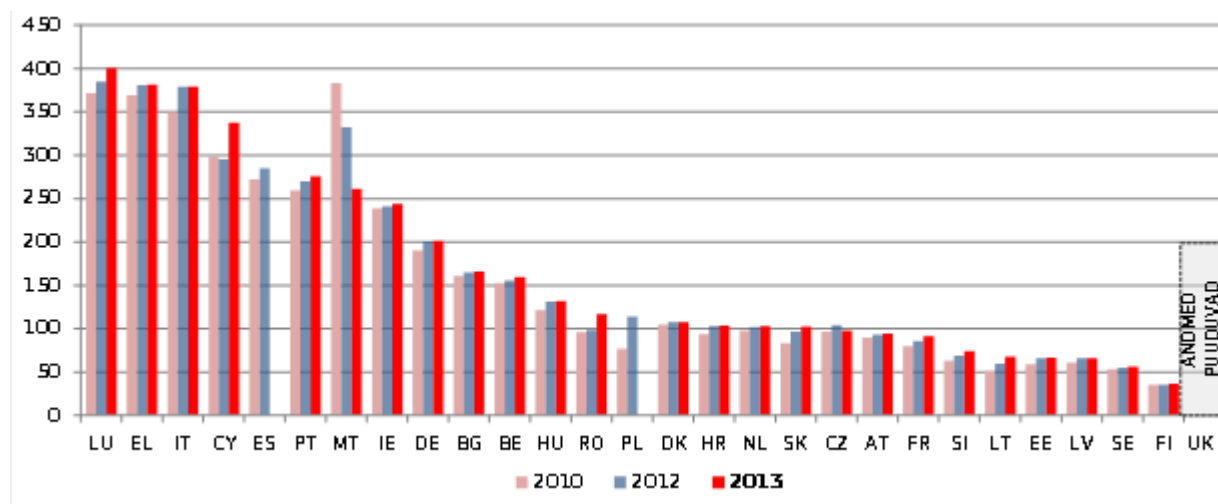
* Kui joonisel 38 on osutatud kõigi kohtute toimimiseks eraldatud heakskiidetud iga-aastasele eelarvele, sõltumata kõnealuse eelarve allikast ja tasemest (riiklik või piirkondlik), siis joonisel 40 on esitatud valitsemissektori (tegelikud) kogukulutused kohtutele (rahvamajanduse arvepidamise andmed, valitsemisfunktsioonide klassifikaator, rühm 03.3). Joonis 40 hõlmab ka kriminaalhooldussüsteeme ja õigusabi.

Joonis 41: Valitsemissektori kogukulutused kohtutele protsendimäärana SKPst (allikas: Eurostat)

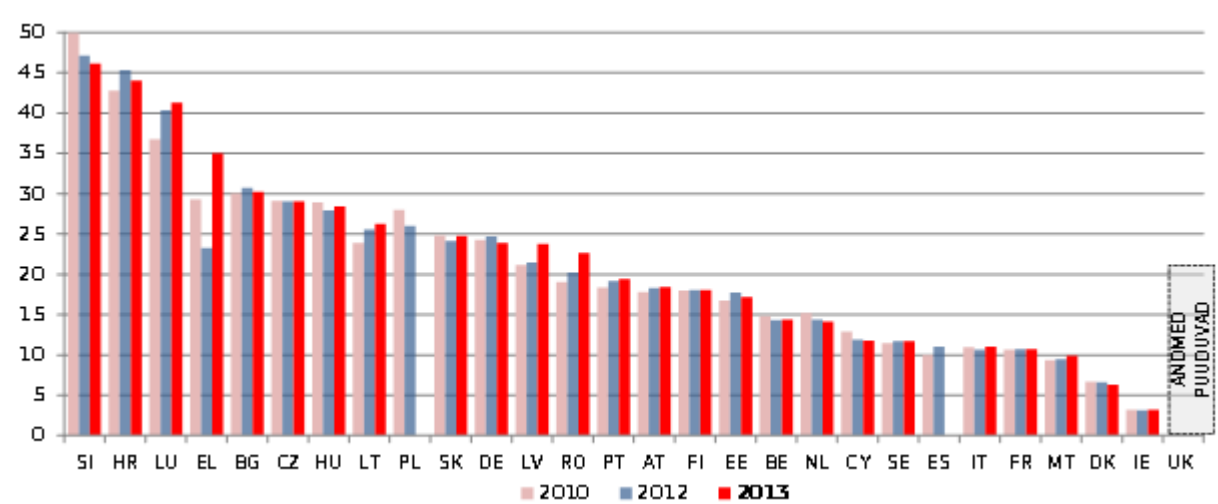
Allpool esitatud tabelis on teave liikmesriikide kohtusüsteemides töötavate inimeste kohta. Kohtunike arv 100 000 elaniku kohta oli enamikus liikmesriikides ajavahemikul 2010–2013 suhteliselt stabiilne, suurenedes keskmiselt veidi. Samuti suurenes enamikus liikmesriikides advokaatide arv 100 000 elaniku kohta. Riikide lõikes olid need suhted aga väga erinevad.

Joonis 42: Advokaatide arv* (100 000 elaniku kohta) (allikas: CEPEJ uuring)

* Advokaat on vastavalt siseriiklikule õigusele kvalifitseeritud ja volitatud isik, kes võib oma klientide nimel kaitsjana esineda või osutada õigusteenuseid, esineda kohtus ning nõustada või esindada oma kliente õigusküsimustes (Euroopa Nõukogu ministrite komitee soovitus Rec(2000)21 advokaadi kutsealal tegutsemise vabaduse kohta).

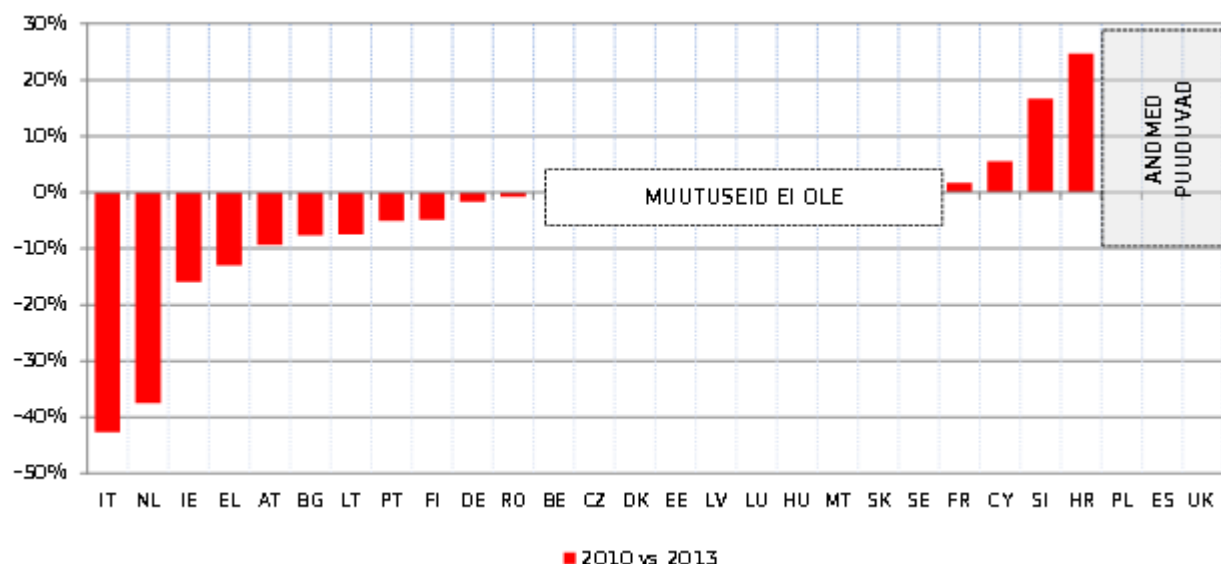
Joonis 43: Kohtunike arv* (100 000 elaniku kohta) (allikas: CEPEJ uuring)

* CEPEJ metoodika kohaselt hõlmab see kategooria täiskohaga töötavaid kohtunikke. See ei hõlma mõnes liikmesriigis tegutsevaid nn kohtu vanemametnikke (Rechtspfleger) / kohtuametnikke (court clerks). Kreeka puhul hõlmab elukutseliste kohtunike koguarv eri kategooriaid eespool osutatud aastate lõikes, mis osaliselt selgitab kõikumisi koguarvus.

Joonis 44: Kõigi kohtute (geograafiliste asukohtade) absoluutarvu kõikumised ajavahemikul 2010–2013* (allikas: CEPEJ uuring)

Jooniselt 1 'Kohtureformid ELis 2014. aastal' on näha, et märkimisväärne osa liikmesriikidest on algatanud, vastu võtnud või ellu viinud kohtute asukohta või kohtustruktuuri käsitlevad reformid. Seda teavet täiendab allpool esitatud joonis, millel esitatakse muutused kõigi kohtute kui *geograafiliste asukohtade*⁵¹ arvus ajavahemikul 2010–2013. Joonis ei kajasta kohtute kui *juriidiliste isikute* arvu kõikumisi.

* Itaalia korraldas kohtute geograafilise jaotuse ümber septembris 2013. Ümberkorraldamise käigu suleti (ühinemise kaudu teiste kohtutega) 30 kohut, 30 prokuratuuri, 220 kohtufiliaali ja 346 rahukohut. Jaanuaris 2013 vähendas Leedu ringkonnakohtute arvu 54-lt 49-le. Madalmaades korraldati kohtute geograafiline jaotus ümber 2013. aastal (64 kohtu asemel 40). Ümberkorraldamise käigus suleti ringkonnakohtute allkohtud. Horvaatia ja Sloveenia puhul saab suurenemist selgitada sellega, et CEPEJ küsimust tõlgendati 2013. aastal teisiti kui 2010. aastal.

3.2.7 Elukutseliste naiskohtunike osakaal

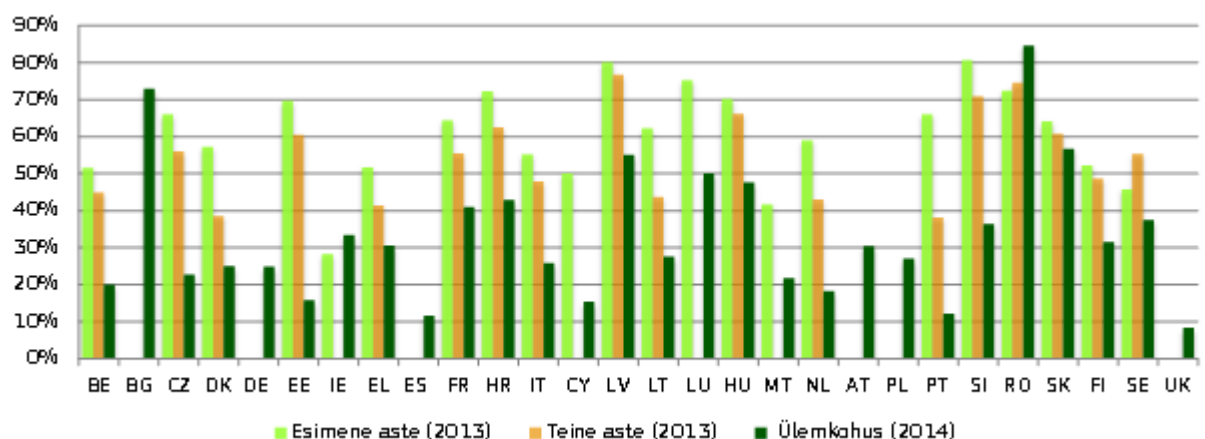
Töötajate mitmekesisus rikastab täiendavate teadmiste, oskuste ja kogemustega ning peegeldab tegelikku elu. Eriti kehtib see kohtute kohta. Sooliselt mitmekesisem kohtunike kogu aitab parandada kohtusüsteemi kvaliteeti.

Naiskohtunikke käsitlevad arvandmed esimese ja teise astme kohtutes ning ülemkohtutes annavad väga erineva pildi. Andmed kinnitavad pöördvõrdelist seost: mida kõrgem kohus, seda väiksem on naiskohtunike osakaal. Kuigi enamikes liikmesriikides on esimese ja teise astme kohtutes naiskohtunike praegune osakaal suhteliselt kõrge ja jääb soolise tasakaalu vahemikku 40–60%⁵², on olukord ülemkohtutes väga erinev. Sellele vaatamata on viimase kolme aasta trend esimese ja teise astme kohtutes ja viimase seitsme aasta trend ülemkohtutes üldiselt positiivsed. Andmete põhjal on võimalik väita, et enamik liikmesriike püüdleb soolise tasakaalu saavutamise suunas.

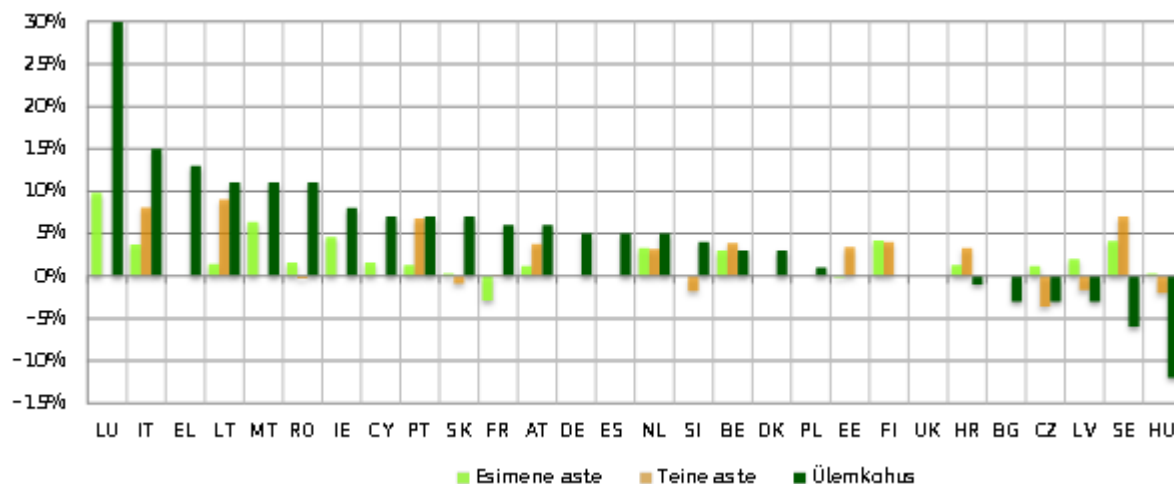
⁵¹ CEPEJ määratleb *kõiki kohtuid geograafiliste asukohtadena*; need on ruumid või kohtuhooned, kus leiavad aset kohtumenetlused. Kui sama linnas on mitu kohtuhoonet, tuleb need arvesse võtta. Andmed hõlmavad üldise jurisdiktsiooni esimese astme kohtute ja esimese astme erikohtute asukohtasid, samuti kõrgema astme ja/või ülemkohtute asukohtasid.

⁵² Komisjoni talituste töödokument 2013. aastal naiste ja meeste võrdsuslikkuse valdkonnas tehtud edusammude kohta, mis on lisatud komisjoni aruandele Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele – 2013. aasta aruanne ELi põhiõiguste harta kohaldamise kohta (COM (2014) 224 (final)).

Joonis 45: Elukutseliste naiskohtunike osakaal esimese ja teise astme kohtutes ja ülemkohtutes (allikas: Euroopa Komisjoni ja CEPEJ uuring)

Joonis 46: Muutused elukutseliste naiskohtunike osakaalus esimese ja teise astme kohtutes ajavahemikul 2010–2013 ja ülemkohtutes ajavahemikul 2007–2014* (allikas: Euroopa Komisjoni ja CEPEJ uuring)

* Vaadeldaval perioodil ei esinenud muutuseid Sloveenia esimese astme kohtuid ning Eesti, Soome ja Ühendkuningriigi ülemkohtuid käsitlevates andmetes.

Järeldused kohtusüsteemide kvaliteedi kohta

- 2015. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabelist on näha, et **kohtusüsteemide kvaliteedi parandamiseks tehtavate jõupingutuste jätkamiseks ja suurendamiseks on veel ruumi.**
- **Jätkunud on jõupingutused IKT-vahendite laialdasemaks kasutuselevõtuks kohtusüsteemis. Samas kinnitavad tulemused, et mitmes liikmesriigis esineb lünki IKT-vahendite kasutamises kohtute haldamisel ja juhtimisel ning kohtute ja vaidluste poolte vahelises elektroonilises teabevahetuses. Nõuete ja vaidlustamata võlgade sissenõudmise elektrooniline menetlemine ei ole paljudes liikmesriikides võimalik. Vaja on põhjalikumaid võrreldavaid andmeid, et paremini välja selgitada kohtusüsteemide IKT-vahendite moderniseerimise ja hea tavaga seonduvad**

probleemid. Selline ülevaade aitaks liikmesriike, kes on äsja alustanud või juba tegelevad IKT-vahendite moderniseerimisega. Komisjon toetab neid jõupingutusi koostöös liikmesriikide kohtusüsteemide kontaktisikute rühmaga.

- **Suur enamus liikmesriike kasutab kohtute tegevuse jälgimiseks hindamisvahendeid.** Laialt on levinud iga-aastaste tegevusaruannete avaldamine kohtusüsteemide kohta. Kuid samas ei taga kõik andmekogumissüsteemid piisavat teavet süsteemi toimimise kohta ega ka ELi üleseid võrreldavaid andmeid, sealhulgas CEPEJ taotletavaid andmeid.
- **Vähesed liikmesriigid kasutavad kohtutegevuse hindamiseks terviklikku lähenemisviisi.** Enamik liikmesriike kasutab teabe kogumiseks oma kohtusüsteemide toimimise kohta uuringuid. Kuid ainult vähesed liikmesriigid kaasasid uuringusse kõiki asjaomaseid sidusrühmi (kohtunikud, kohtutöötajad, prokurörid, juristid, pooled ja teised kohtute kasutajad).
- **Õiguskaitse kättesaadavus tähendab seda, et isikule, kellel puuduvad piisavad vahendid, antakse õigusabi** sellises ulatuses, mis tagab talle võimaluse kohtusse pöörduda. Õigusabile elaniku kohta eraldatava eelarve osas on näitajad liikmesriigiti väga erinevad.
- **Väiksemate kohtuvaidluste internetipõhiseid menetlusi on võimalik oluliselt parandada.** Selles valdkonnas tehtud võrdlusuuringu põhjal tuleks veelgi parandada töötlemise ja kvaliteedi aspekte, aga ka teabele juurdepääsu. Väiksemate kohtuvaidluste internetipõhise töötlemise arendamiseks on vaja edasisi samme, et integreerida põhieeldused, näiteks e-identimine (või mõni teine identifikaator) ja autenditud dokumendid väiksemate kohtuvaidluste töötlemise eri etappidesse.
- **Enamikes liikmesriikides osales üle 20% kohtunikke ELi õiguse või mõne teise liikmesriigi õiguse teemalisel jätkukoolitusel.** See tulemus on 5% rohkem kui aastaks seatud eesmärk, pidades silmas eesmärki pakkuda 2020. aastaks sellist koolitust 50%-le õigusala töötajatest. 2013. aastal saavutasid kõik kohtunike koolitamise kohta andmeid esitanud liikmesriigid oma aastaeesmärgi.
- **Kõik liikmesriigid teevad jõupingutusi, et teavitada kodanikke liikmesriigi kohtusüsteemist,** sealhulgas nii eri kohtutest kui ka sellest, kuidas kohtusse pöördumisel toimida. Vaatamata sellele puudub teatavates liikmesriikides teave menetluse maksumuse ja õigusabi kohta. Valdav enamik liikmesriike arendab koolitustel kohtunike suhtlusoskust.
- **Enamikes liikmesriikides on üldsusele tagatud tasuta internetipõhine juurdepääs tsiviil- ja kaubandusajades tehtud otsustele,** kusjuures andmeid ajakohastatakse sageli (vähemalt kord kuus). Tasuta juurdepääsu pakuvad peaaegu kõik liikmesriigid. Haldusajades tehtud otsuste veebipõhine kättesaadavus on aga veidi vähem levinud. Internetipõhine juurdepääs esimese astme kohtute tehtud otsustele on samuti vähemlevinud kõigi kohtuasjade kategooriate puhul (tsiviil-, kaubandus- ja haldusajad). Internetis avaldatud kohtuotsuste anonüümseks muutmine ja kohtuotsuste tähistamine märksõnadega on samuti levinud. Ligikaudu kolmandik kõigist liikmesriikidest juba kasutab või kavatseb kasutada Euroopa kohtulahendi tunnust. Väga vähesed liikmesriigid tõlgivad kõrgeima kohtu otsuseid võõrkeelde.
- Andmed **vaidluste kohtuvälist lahendamise meetodite kasutamise** kohta näitavad, et peaaegu pooltes liikmesriikides kasutatakse tarbijavaidluste puhul pigem vaidluste kohtuvälist lahendamist kui kohtumenetlust. Rohkem kui kolmandikus liikmesriikides eelistasid tarbijad vaidluste kohtuvälist lahendamist valitsusvälistele tarbijaorganisatsioonidele või riiklikele ametiasutustele.

- **Peaaegu kõik andmeid esitanud liikmesriigid väitsid, et nende avalik sektor korraldab reklaamüritusi ja loob stiimuleid, et suurendada vaidluste kohtuvälise lahendamise meetodite kasutamist.** Seoses reklaamürituste ja stiimulitega väitis suur osa liikmesriikidest, et nad on loonud samaväärses mahu vahendeid tsiviil- ja kaubandusvaidluste ning töö- ja tarbijavaidluste lahendamiseks.
- **Viimase kolme aasta jooksul on Euroopa kohtusüsteemile eraldatud vahendid keskmiselt veidi suurenenud.** Tõhusa õiguskaitse tagamiseks on vaja piisavaid ressursse. Iga liikmesriigi ülesanne on oma süsteemi üldise ja põhjaliku hindamise põhjal välja selgitada riigile vajalike ressursside täpne tase. Selleks on oluline kasutada vahendeid, mis võimaldavad liikmesriikidel kohtuid jälgida ja neid hinnata. Nende vahendite kaudu saadud teavet tuleks ressursside jagamisel arvesse võtta.
- **Kuigi piisavad ressursid on alati asendamatult tähtsusega, mõjutavad tõhususe parandamist ka mitmed muud tegurid.** Näiteks saab kohtute paremat toimimist seostada kohtuasjade haldamise parandamiseks võetud meetmetega, menetluste reformidega, aga ka hästitoimivate teabe- ja sidetehnoloogiate integreerimisega süsteemi.
- **Mida kõrgem on kohtuaste, seda väiksem on naiskohtunike osakaal.** Vaatamata sellele, et elukutseliste naiskohtunike osakaal esimese ja teise astme kohtutes ning samuti ka ülemkohtutes on enamikes liikmesriikides veidi suurenenud, tuleb enamiku liikmesriikide ülemkohtutel teha jõupingutusi selle nimel, et saavutada sooline tasakaal 40–60%.

3.3 Sõltumatus

Kohtusüsteemi sõltumatus on nõue, mis tuleneb ELi põhiõiguste hartas sisalduvast õigusest tõhusale õiguskaitsevahendile (artikkel 47). See on oluline ka atraktiivse investeerimiskeskonna loomise seisukohast, sest see tagab õigluse, prognoositavuse, kindluse, ja stabiilsuse selles õigussüsteemis, kus ettevõtjad tegutsevad.

Lisaks teabele kohtusüsteemi tajutud sõltumatuse kohta, mis võib mõjutada investeerimisotsuseid, esitati 2014. aasta tulemustabelis esimene üldine ülevaade sellest, kuidas on kohtusüsteemid korraldatud kohtute sõltumatuse kaitsmiseks teatavat liiki olukordades, kus nende sõltumatus võib olla ohustatud.

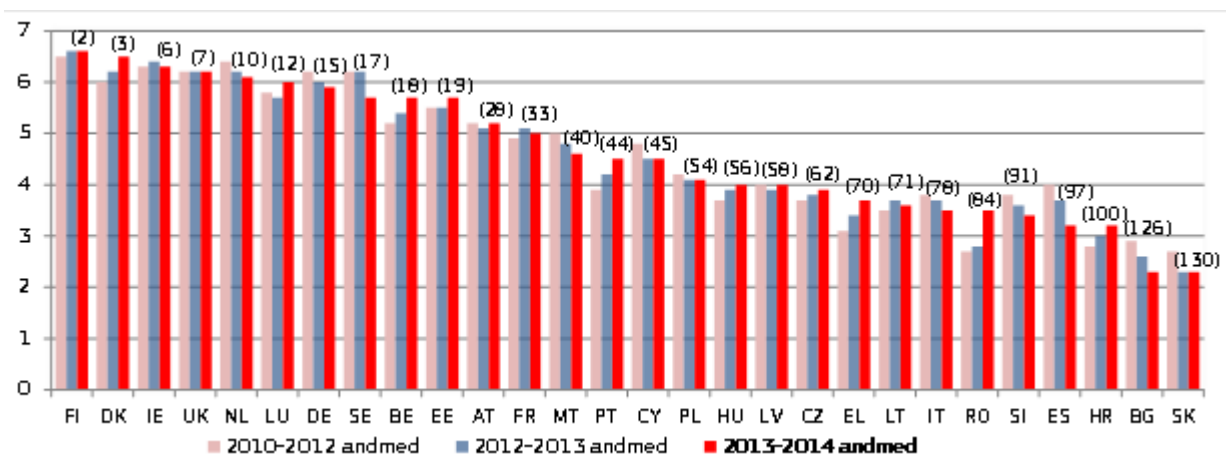
Jätkuvas koostöös Euroopa õiguslase koostöö võrgustikega, eriti kohtunike nõukogude Euroopa võrgustikuga (ENCJ), laiendas komisjon võrdlevat ülevaadet kohtute struktuurilise sõltumatuse teemaga. 2015. aasta tulemustabelis esitatud andmete aluseks on vastused uuendatud küsimustikule, mille komisjon koostas tihedas koostöös kohtunike nõukogude Euroopa võrgustikuga ja võrgustiku suuniste põhjal⁵³.

3.3.1 Kohtusüsteemi tajutud sõltumatus

Joonis 47: Kohtusüsteemi tajutud sõltumatus* (tajumus – kõrgem väärtus tähendab paremat tajumist) (allikas: Maailma Majandusfoorum⁵⁴)

⁵³ Nende liikmesriikide puhul, kus kohtunike nõukogud puuduvad (CZ, DE, EE, EL, CY, LU, AT ja FI), on vastused ajakohastatud küsimustikule saadud koostöös Euroopa Liidu ülemkohtute presidentide võrgustikuga. Vt kohtunike nõukogude Euroopa võrgustiku suunised, juuni 2014. Kättesaadav järgmisel aadressil: http://www.encj.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=9&Itemid=11

⁵⁴ Maailma Majandusfoorumi näitaja alus on vastus küsitluses esitatud järgmisele küsimusele: „Millises ulatuses on teie riigi kohtusüsteem sõltumatu valitsusliikmete, kodanike või ettevõtjate poolsest mõjutamisest?”

* Sulgudes esitatud arv tähistab kohta maailma 144 riigi hulgas.

3.3.2 Struktuurne sõltumatus

Kuna mitmed liikmesriigid kavandavad seoses oma kohtunike nõukogudega reforme või kaaluvad selliste sõltumatute üksuste loomist, mille peamine eesmärk on kaitsta kohtusüsteemi sõltumatust, võrreldakse arvandmetega ELis olemasolevate kohtunike nõukogude koosseisu (lähtudes kandidaatide esitamise protsessist) ja nende peamisi pädevusi (joonised 48 ja 49). Sellised võrdlevad ülevaated aitavad liikmesriikidel võtta vastu reforme, mis tagaksid kohtunike nõukogude tõhususe iseseisvate riiklike asutustena, mille peamine ülesanne on toetada kohtuid õigusemõistmise sõltumatuse tagamisel, võttes arvesse kohtusüsteemide traditsioone ja eripärasid.

Kohtutele finantsvahendite eraldamine on tundlik teema, mis võib mõjutada kohtute sõltumatust. Jooniselt 50 leiab teavet selle kohta, milline valitsemisharu määrab kindlaks kohtutele finantsvahendite andmise kriteeriumid ning millised need kriteeriumid on.

Struktuurse sõltumatuse tagamine eeldab õiguslikke kaitsemeetmeid, mis kaitsevad olukordades, kus kohtute sõltumatus võib olla ohustatud. Kasutatud on viit näitajat, mis hõlmavad järgmist: kaitsemeetmed seoses kohtunike teisele ametikohale üleviimisega ilma nende nõusolekuta (joonis 51), kohtunike ametist vabastamine (joonis 52), sissetulevate kohtuasjade jaotamine kohtu piires (joonis 53), kohtunike taandumine ja taandamine (joonis 54) ning oht kohtuniku sõltumatusele (joonis 55). Selliste olukordade jaoks on Euroopa Nõukogu 2010. aasta soovitusel kohtunike kohta: sõltumatus, tulemuslikkus ja vastutus (edaspidi „soovitus”) esitatud normid kohtunike sõltumatuse tagamiseks⁵⁵.

Jooniseid on ajakohastatud, kui liikmesriigi õigusraamistik või praktika on alates 2014. aasta tulemustabeli avaldamisest muutunud. Mõnel joonisel on esitatud täiendavaid kaitsemeetmeid, näiteks kogu, kes otsustab kohtuniku ametist vabastamise vastu esitatud kaebuse üle; samuti on lisatud uued kvantitatiivsed andmed selle kohta, mitu korda esines konkreetne olukord 2013. aastal, näiteks kohtunike teisele ametikohale üleviimine ilma nende nõusolekuta ja kohtunike ametist vabastamise arv. Alljärgnevad andmed annavad ülevaate õiguslikest kaitsemeetmetest

Küsitlusele vastas kõigi riikide ettevõtjaid sisaldanud representatiivne valim, kes esindas kõiki peamisi majandussektoreid (põllumajandus, töötlev tööstus, mittetöötlev tööstus ja teenused). Küsitlus toimus eri vormides, nagu näiteks ärijuhtide suuline küsitlemine, telefoni- ja meiliküsitlused, lisaks sellele kasutati onuline-küsitlusi. Kättesaadav aadressil: <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2013-2014>

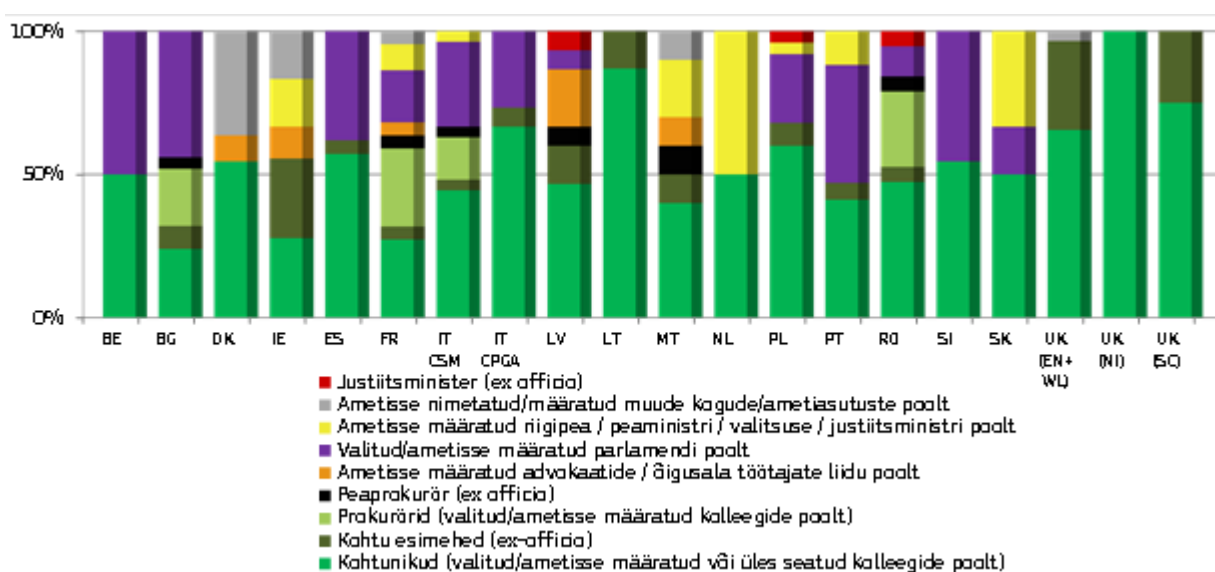
⁵⁵ Ministrite komitee soovitus CM/Rec(2010)12 liikmesriikide kohtunike kohta: kohtunike sõltumatus, nende töö tulemuslikkus ja nende vastutus.

teatavat liiki olukordades, hindamata sealjuures nende tõhusust või esitamata kvantitatiivseid andmeid nende tõhususe kohta⁵⁶.

Ülevaate eesmärk on aidata Euroopa kohtunike võrgustikel ja asjaomastel ametiasutustel välja selgitada kaitsemeetmete tõhusus. 2014. aastal alustas kohtunike nõukogude Euroopa võrgustik tööd sellise hindamise kallal.

Joonis 48: Kohtunike nõukogude koosseis lähtudes kandidaatide ametissenimetamise protsessist⁵⁷

Joonisel on esitatud kohtunike nõukogude ja kohtunike nõukogude Euroopa võrgustiku koosseis, lähtudes kandidaatide ametissenimetamise protsessist ning sõltuvalt sellest, kas liikmed on valitud kohtunikuks/prokuröriks nende kolleegide poolt, ametisse nimetatud seadusandliku või täitevvõimu poolt või muude organite ja asutuste poolt. Vähemalt pooled kohtunike nõukogude liikmetest peavad olema kohtunikud, kelle on valinud nende kolleegid kohtu igalt tasandilt, austades mitmekesisust kohtu sees⁵⁸.

*Belgia: kohtu liikmed on kas kohtunikud või prokurörid; Bulgaaria: prokuröride kategooria hõlmab ühte valitud eeluurimiskohtunikku; Taani: kõik liikmed määrab ametlikult ametisse justiitsminister; kategooria 'Ametisse määratud/nimetatud teiste organite/asutuste poolt' hõlmab kahte kohtuesindajat (ametisse nimetatud haldustöötajate liidu ja politseiliidu poolt). Prantsusmaa: nõukogul on kaks koosseisu – ühel on jurisdiktsioon tegutsevate kohtunike suhtes ja teisel prokuröride suhtes; nõukogusse kuulub üks Conseil d'Etat'i liige, kelle on valinud Conseil d'Etat'i üldkogu; Itaalia-CSM: Consiglio Superiore della Magistratura (hõlmab tsiviil- ja kriminaalasjade kohtunikke); kohtunike kategooria hõlmab kahte ülemkohtust valitud kohtunikku (kohtunikud ja/või prokurörid); Itaalia-CPGA: Consiglio di presidenza della giustizia amministrativa (hõlmab haldusasjade kohtunikke); Hispaania: kohtutest pärit nõukogu liikmed määrab ametisse parlament – nõukogu edastab parlamendile nende kandidaatide nimekirja, kes on saanud kohtunike liidu või vähemalt 25 kohtuniku toetuse; Malta: opositsiooni juht määrab ühe koosseisuvälise liikme; Madalmaad: liikmed määratakse julgeoleku- ja

⁵⁶ See ülevaade sisaldab teavet kohtusüsteemide korralduse kohta ning selles ei püüta kajastada kõnealuste süsteemide keerukust ega üksikasju. Joonisel on liikmesriigid esitatud nende originaalkeelsete geograafiliste nimede tähestikulises järjekorras. Tulpade kõrgus ei näita tingimata kaitsemeetmete tõhusust.

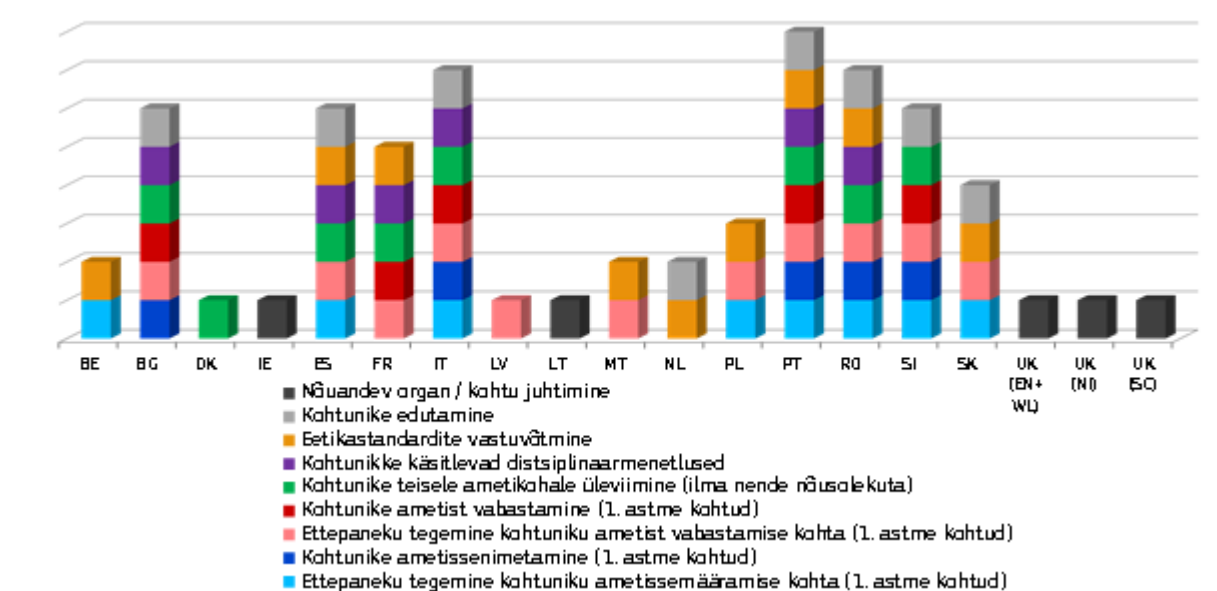
⁵⁷ Vastavalt ENCJ juhendile (kättesaadav järgmisel aadressil: http://www.encj.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=9&Itemid=11).

⁵⁸ Kohtunike nõukogud on sõltumatud üksused, mis on loodud seadusega või vastavalt põhiseadusele ning mille eesmärk on tagada kohtute ja kohtunike sõltumatus, edendades seeläbi kohtusüsteemi tõhusat toimimist. Vt ministrite komitee soovitus CM/Rec(2010)12 liikmesriikide kohtunike kohta: kohtunike sõltumatus, nende töö tulemuslikkus ja nende vastutus, punktid 26-27.

justiitsministri ettepaneku alusel ametlikult ametisse kuningliku dekreediga; Rumeenia: valitud kohtunikud kinnitab ametisse senat; Sloveenia: liikmed valib riiklik assamblee vabariigi presidendi ettepaneku alusel.

Joonis 49: Kohtunike nõukogude pädevus^{*59}

Joonisel on esitatud kohtunike nõukogude ja kohtunike nõukogude Euroopa võrgustiku peamised pädevused, näiteks kohtunike ametissenimetamine ja ametist vabastamine, teisele ametikohale üleviimine ilma nende nõusolekuta, kohtunikke käsitlevad distsiplinaarmenetlused, eetikastandardite vastuvõtmine ja kohtunike edutamine.

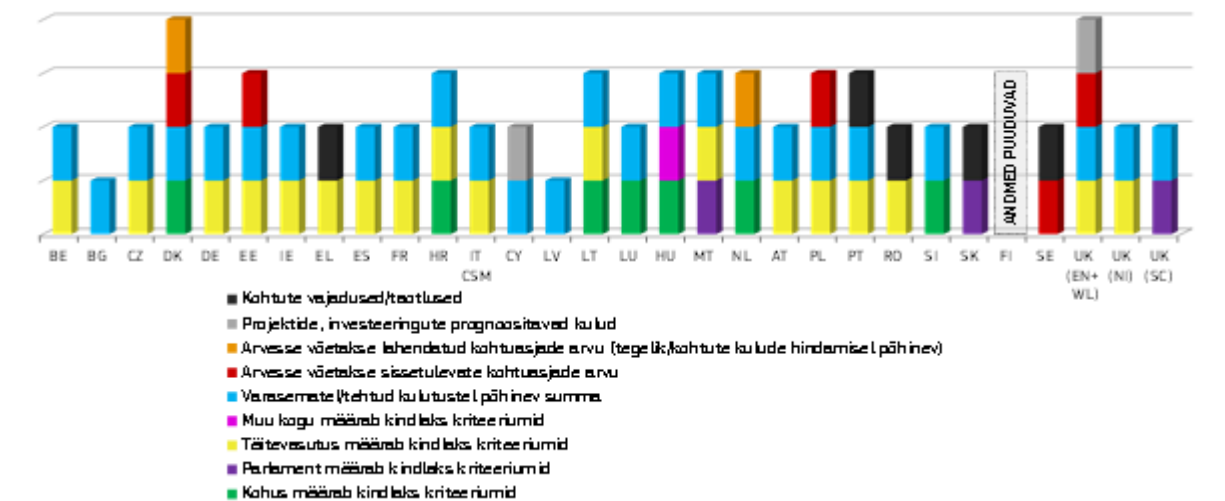

* Joonisel on esitatud vaid teatavad pädevused; kohtunike nõukogudel on täiendavaid pädevusi. Itaalia: mõlemad kohtunike nõukogud (CSM: tsiviil- / kriminaalasjade kohtunikud ja CPGA: haldusajade kohtunikud). Mõnes riigis on täitevinstantsil seaduse või tavaga ette nähtud kohustus järgida kohtunike nõukogu ettepanekut kohtuniku ametisse määramise või ametist vabastamise kohta.

⁵⁹ Vastavalt ENCJ juhendile (kättesaadav järgmisel aadressil: http://www.encj.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=9&Itemid=11).

Joonis 50: Kohtutele finantsvahendite andmise kriteeriumid ^{*60}

Jooniselt on näha, milline valitsemisharu (kohtu-, seadusandlik või täitevvõim) määrab kindlaks kriteeriumid kohtutele finantsvahendite andmiseks. Samuti on liikmesriikide lõikes näha, millised need kriteeriumid on: kõige levinuma kriteeriumina kasutatakse summat, mis põhineb kas varasematel/tehtud kulutustel, harvemini aga algatatud/lahendatud kohtuasjade arvu, prognoositavaid kulusid või kohtute vajadusi/taotlusi.

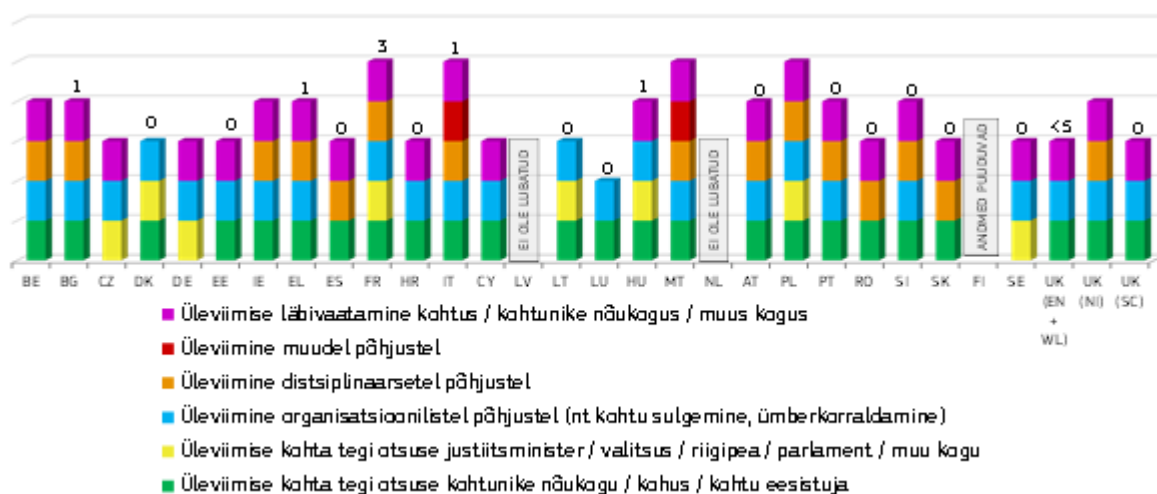

* Taani: arvesse võetakse esimese astme kohtus algatatud ja lahendatud kohtuasjade arvu; *Saksamaa: ainult riigikohtu eelarve puhul – 1. ja 2. astme puhul on kohtusüsteemid liidumaades erinevad; Eesti: ainult esimese ja teise astme kohtute puhul; Ungari: seaduses on sätestatud, et kohtunike palgad määratakse kindlaks keske eelarve aktis, mille kohaselt ei tohi palk olla eelmise aastaga võrreldes väiksem. Madalmaad: kohtute kulude hindamise põhjal võetakse arvesse lahendatud kohtuasjade arvu.

⁶⁰ Andmete aluseks on vastused küsimustikule, mille komisjon koostas tihedas koostöös kohtunike nõukogude Euroopa võrgustikuga. Nende liikmesriikide puhul, kus kohtunike nõukogud puuduvad, on vastused ajakohastatud küsimustikule saadud koostöös Euroopa Liidu ülemkohtute presidentide võrgustikuga.

Joonis 51: Kaitsemeetmed seoses kohtunike teisele ametikohale üleviimisega ilma nende nõusolekuta (kohtunike ametist tagandamatus)⁶¹

Joonis sisaldab ka andmeid kohtunike teisele ametikohale üleviimise kohta ilma nende nõusolekuta ning näitab, kas selline üleviimine on lubatud. Juhul kui see on lubatud, siis millised ametiasutused langetavad sellistes küsimustes otsuse, põhjused (nt organisatsioonilised, distsiplinaarsed), mille puhul üleviimine on lubatud, ning kas otsust on võimalik vaidlustada⁶². Esmakordselt näidatakse ka nende kohtunike arvu, kes viidi 2013. aastal üle teisele ametikohale ilma nende nõusolekuta.

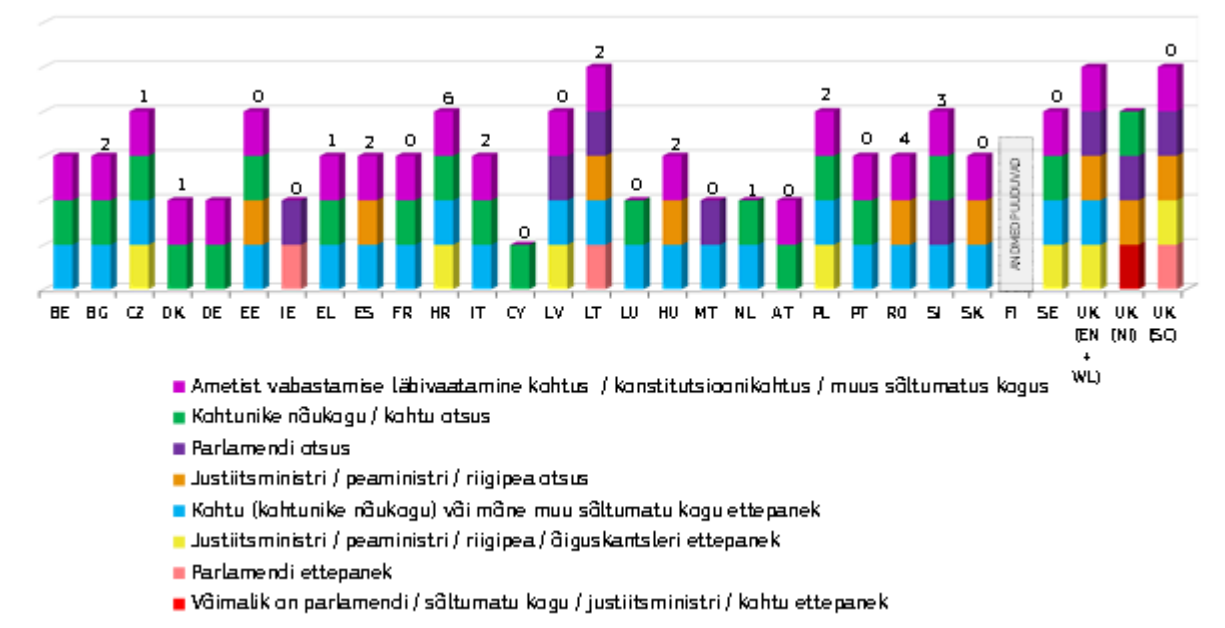
* Tulba kohal olev number tähistab nende kohtunike arvu, kes viidi 2013. aastal üle teisele ametikohale ilma nende nõusolekuta (numbri puudumine tähendab seda, et andmed puuduvad). Belgia: kohtusisene üleviimine organisatsioonilistel põhjustel; Tšehhi Vabariik: kohtunikku saab üle viia kas sama astme kohtusse, ühe astme võrra kõrgemale või madalamale (sama kohtupiirkonna sees); Saksamaa: üleviimine maksimaalselt kolmeks kuuks ja ainult seoses esindamisega; Kreeka: üle võib viia vaid ühe kohtuniku tsiviil- /kriminaalkohtust; Leedu: ajutine üleviimine, kui selleks on tungiv vajadus, et tagada kohtu nõuetekohane toimimine; Prantsusmaa: Justiitsminister võib kohtuniku üle viia organisatsioonilistel põhjustel vaid sellistel erakorralistel asjaoludel nagu kohtu sulgemine või õiguslikud põhjused, näiteks tähtajaline ametissenimetamine (kohtu presidendi või eriülesannete puhul). Poola: pärast kohtute ümberkorraldamist viidi ligikaudu 500 kohtunikku kohtute sulgemise tõttu üle teistesse kohtutesse; Rumeenia: ainult ajutine üleviimine kuni üheks aastaks distsiplinaarkaristuse tõttu; Ühendkuningriik (EN+WL): 2013. aastal viidi üle alla viie kohtuniku, kui sedagi.

⁶¹ Andmete aluseks on vastused küsimustikule, mille komisjon koostas tihedas koostöös kohtunike nõukogude Euroopa võrgustikuga. Nende liikmesriikide puhul, kus kohtunike nõukogud puuduvad, on vastused ajakohastatud küsimustikule saadud koostöös Euroopa Liidu ülemkohtute presidentide võrgustikuga.

⁶² Soovituse punkt 52 sisaldab tagatist kohtunike ametist tagandamatus kohta, nimelt on seal täpsustatud, et kohtunikku ei tohi ilma tema nõusolekuta üle viia teisele ametikohale, välja arvatud distsiplinaarkaristuse või kohtusüsteemi ümberkorraldamise korral.

Joonis 52: Esimese ja teise astme kohtunike ametist vabastamine*⁶³

Sellel joonisel on esitatud ametiasutused, kellel on eri liikmesriikides volitused teha ettepanekuid ja otsuseid esimese ja teise astme kohtunike ametist vabastamise kohta⁶⁴. Tulba ülemises osas on näidatud, kes teeb lõpliku otsuse,⁶⁵ ja alumises osas on näidatud (kui see on asjakohane), kes teeb ametist vabastamise ettepaneku või kellega tuleb enne otsuse tegemist nõu pidada. Esmakordselt on joonistel kajastatud selliste kohtunike arv, kes vabastati ametist 2013. aastal, ning seda, kas sellist ametist vabastamise otsust on võimalik läbi vaadata kohtus, konstitutsioonikohtus või mõnes muus sõltumatus organ.

* Tulba kohal olev number tähistab 2013. aastal ametist vabastatud kohtunike arvu (numbri puudumine tähendab seda, et andmed puuduvad). Kreeka: Ametist vabastati üks tsiviil- /kriminaalkohtu kohtunik; Ühendkuningriik (EN+WL): täiskohaga kohtunike ametist ei vabastatud. Ametist vabastati vaid päevatasu saavaid osalise ajaga töötavaid kohtunikke, st üks kohtunik, neli kohtukirjutajat (töötavad keskmiselt 15 päeva aastas) ja kaheksa (koosseisuvälist) prokurör. Mõnes riigis on täitevinstantsil seaduse või tavaga ette nähtud kohustus järgida kohtunike nõukogu ettepanekut kohtuniku ametist vabastamise kohta.

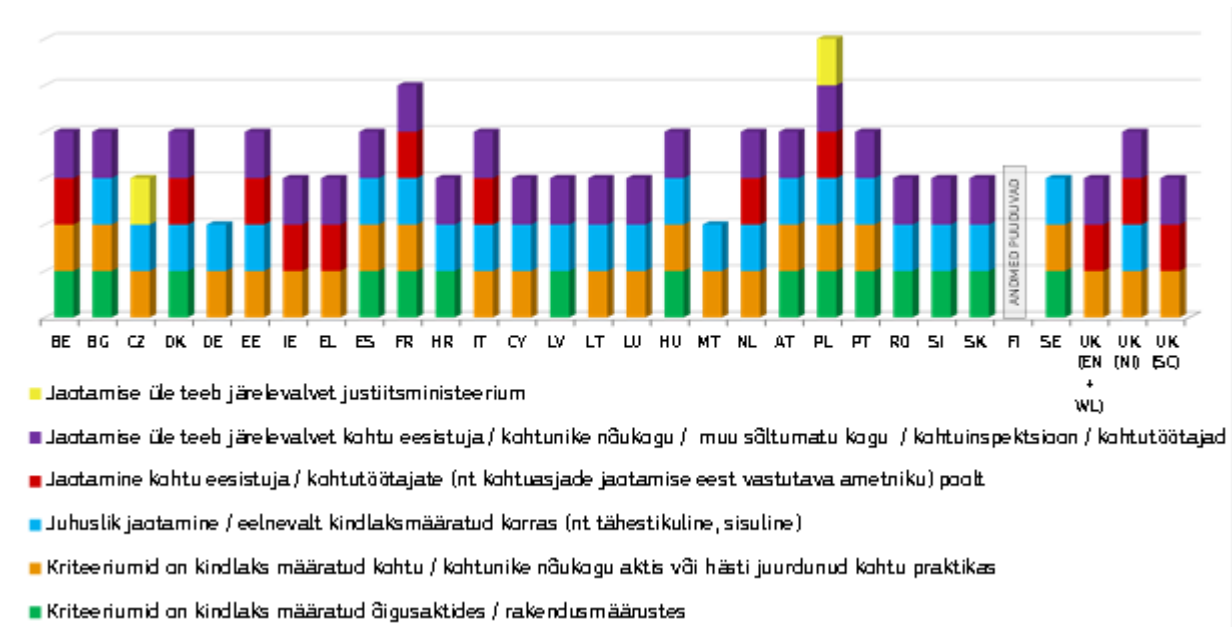
⁶³ Andmete aluseks on vastused küsimustikule, mille komisjon koostas tihedas koostöös kohtunike nõukogude Euroopa võrgustikuga. Nende liikmesriikide puhul, kus kohtunike nõukogud puuduvad, on vastused ajakohastatud küsimustikule saadud koostöös Euroopa Liidu ülemkohtute presidentide võrgustikuga.

⁶⁴ Soovituse punktide 46 ja 47 kohaselt tuleb riiklikes süsteemides ette näha kaitsemeetmed seoses kohtunike ametist vabastamisega.

⁶⁵ Tegemist võib olla ühe või kahe erineva organiga, sõltuvalt ametist vabastamise põhjusest või kohtuniku liigist (nt president, jne).

Joonis 53: Kohtuasjade jaotamine kohtu piires⁶⁶

Sellel joonisel on tutvustatud seda, millisel tasemel määratakse kindlaks kohtuasjade kohtu piires jaotamise kriteeriumid (nt õigusaktid, väljakujunenud tava), kuidas kohtuasju jaotatakse (nt kohtu presidendi või kohtutöötajate poolt, juhuslikult, eelnevalt kindlaksmääratud korras) ja milline ametiasutus teeb kohtuasjade jaotamise üle järelevalvet⁶⁷.

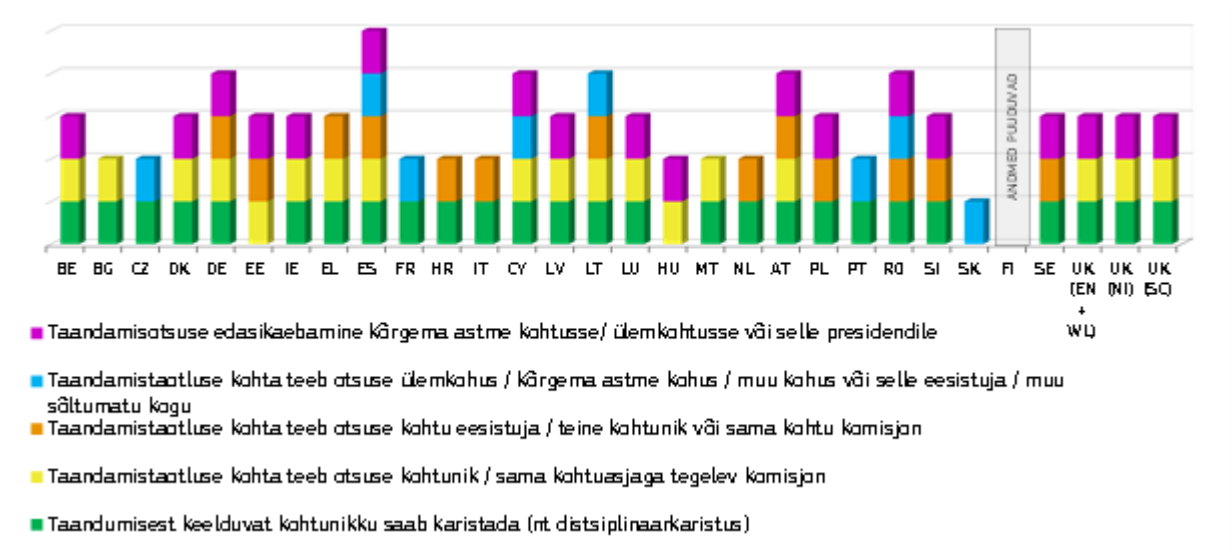

⁶⁶ Andmete aluseks on vastused küsimustikule, mille komisjon koostas tihedas koostöös kohtunike nõukogude Euroopa võrgustikuga. Nende liikmesriikide puhul, kus kohtute nõukogud puuduvad, on vastused ajakohastatud küsimustikule saadud koostöös Euroopa Liidu ülemkohtute presidentide võrgustikuga.

⁶⁷ Soovituse punkti 24 kohaselt peab kohtuasjade kohtu piires jaotamise süsteem olema kooskõlas objektiivsete ja eelnevalt kindlaks määratud kriteeriumidega, et kaitsta õigust sõltumatule ja erapooletule kohtunikule.

Joonis 54: Kohtuniku taandumine ja taandamine⁶⁸

Joonisel on tutvustatud seda, kas kohtunike suhtes võib /ei või kohaldada karistusi, kui nad ei järgi kohustust taandada end sellise kohtuasja arutamise, mille puhul nende erapooletus satub kahtluse alla või on kahjustatud või kui erapoolikus on põhjendatult tajutav. Ühtlasi on joonisel esitatud asutused,⁶⁹ kes teevad otsuse poole taotluse kohta kohtunik taandada⁷⁰.

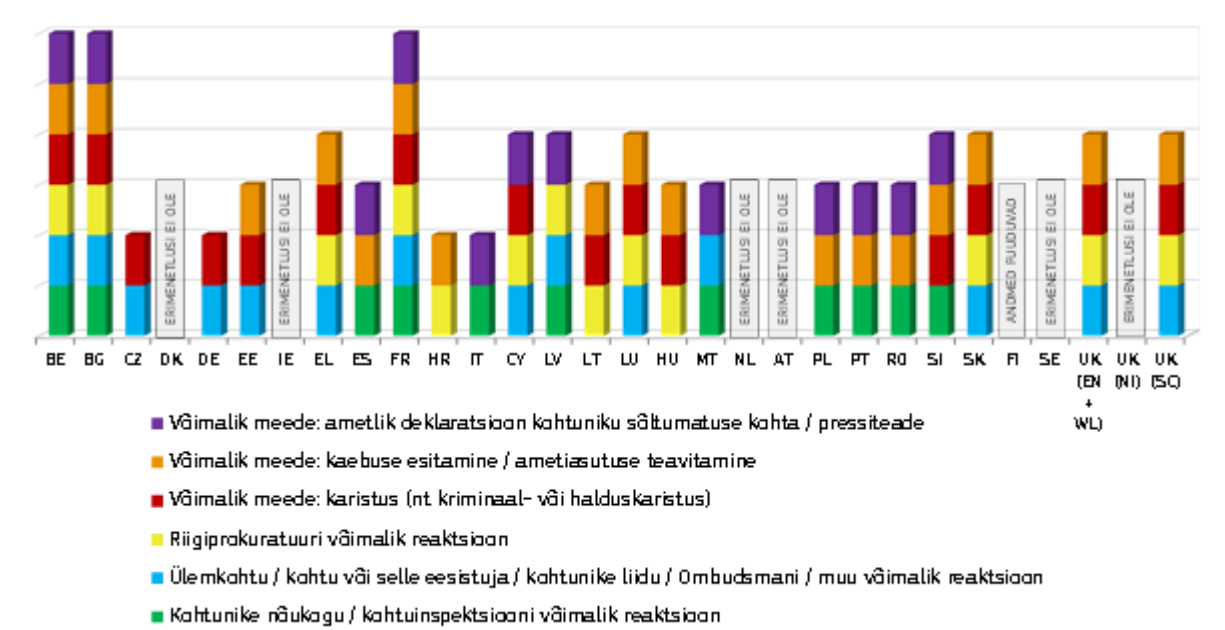
⁶⁸ Andmete aluseks on vastused küsimustikule, mille komisjon koostas tihedas koostöös kohtunike nõukogude Euroopa võrgustikuga. Nende liikmesriikide puhul, kus kohtute nõukogud puuduvad, on vastused ajakohastatud küsimustikule saadud koostöös Euroopa Liidu ülemkohtute presidentide võrgustikuga.

⁶⁹ Mõnikord võivad selle otsuse teha mitu asutust, sõltuvalt selle kohtu astmest, kus taandatav kohtunik töötab.

⁷⁰ Soovituse punktides 59, 60 ja 61 on sätestatud, et kohtunikud peaksid tegutsema sõltumatult ja erapooletult ning taandama end kohtuasjast või keelduma tegutsemast, kui eksisteerivad seaduses määratletud mõjuvad põhjused, ning mitte mõnel muul alusel.

Joonis 55: Menetlused juhul, kui kohtuniku sõltumatus on ohus⁷¹

Joonisel on tutvustatud seda, millised asutused saavad tegutseda erimenetlustes kohtute sõltumatuse kaitsmiseks juhul, kui kohtunike arvates on nende sõltumatus ohus⁷². Ühtlasi on siin esitatud meetmed, mida kõnealused asutused võivad võtta (nt anda välja ametliku avalduse, esitada kaebuse isiku kohta, kes üritab kohatult viisil kohtunikke mõjutada, või määrata talle karistuse). Karistuste puhul võtab kohtute sõltumatuse kaitseks meetmeid riigiprokuratuur või kohus ning muude meetmete puhul kohtute nõukogu.

Järeldused kohtusüsteemi sõltumatuse kohta

- Viimase kolme aasta jooksul on enamikus liikmesriikides **kohtute sõltumatuse tajumine paranenud või püsinud stabiilsena**. Kuid mõnes liikmesriigis on juba niigi madal kohtute sõltumatuse tajumise näitaja veelgi halvenenud.
- 2015. aasta tulemustabelis laiendati selliste õiguslike kaitsemeetmete kaardistamist, mille eesmärk on kaitsta kohtute sõltumatust teatavates olukordades, kus see võib olla ohustatud. Samuti näidatakse tulemustabelis nende kohtunike arvu, kes viidi 2013. aastal üle teisele ametikohale ilma nende nõusolekuta, ning samuti ka kohtunike ametist vabastamiste arvu. Lisaks esitatakse teavet kriteeriumide kohta, mida liikmesriigid kasutavad kohtutele finantsvahendite andmise kindlaksmääramisel.
- Kuna mitu liikmesriiki kavandab kohtunike nõukogusid käsitlevaid reforme või kaalub sõltumatute organite loomist, esitatakse 2015. aasta tulemustabelis ka võrdlev ülevaade **kohtunike nõukogude pädevuste ja koosseisu kohta**. Selle abil saavad liikmesriigid tagada, et kohtunike nõukogud oleksid kohtute õigusemõistmise sõltumatuse tagamisel tõhusad, võttes arvesse kohtusüsteemide traditsioone ja eripärasid.

⁷¹ Andmete aluseks on vastused küsimustikule, mille komisjon koostas tihedas koostöös kohtunike nõukogude Euroopa võrgustikuga. Nende liikmesriikide puhul, kus kohtunike nõukogud puuduvad, on vastused ajakohastatud küsimustikule saadud koostöös Euroopa Liidu ülemkohtute presidentide võrgustikuga.

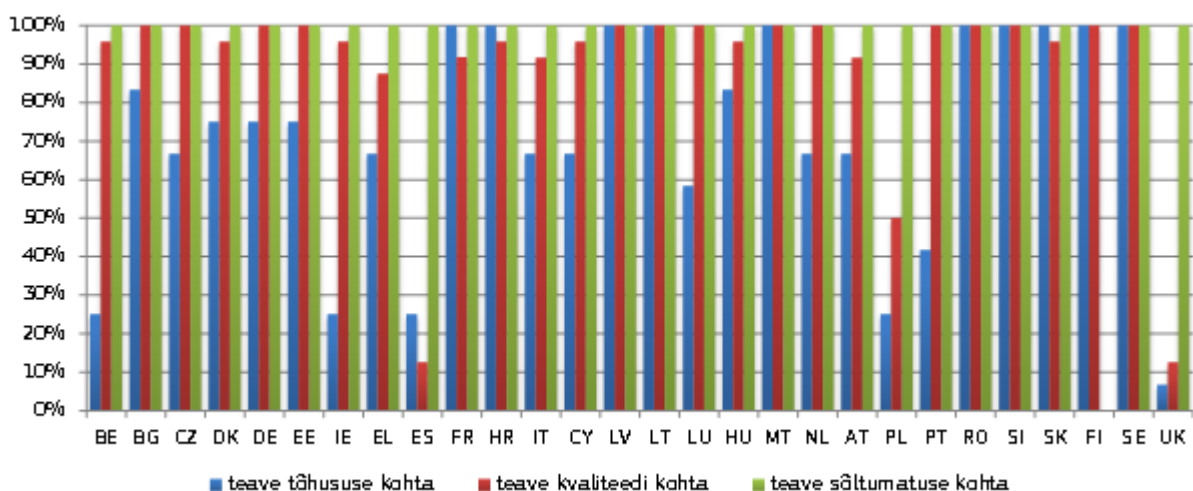
⁷² Soovituse punktides 8, 13 ja 14 sätestatud, et kui kohtunike arvates on nende sõltumatus ohus, peaksid nende käsutuses olema tõhusad õiguskaitsevahendid.

- Komisjon julgustab **kohtute võrgustikke süvendama** õiguslike kaitsevahendite tõhususe **hindamist**, ning kaalub, kuidas saadud tulemusi saaks edasistes tulemustabelites kasutada.

4. ANDMEKOGUMISEL TEKKINUD LÜNGA TÄITMINE

Andmete kogumine kõigi liikmesriikide kohtusüsteemide peamiste osade kohta on suur ülesanne. Allpool esitatud tabelis on esitatud andmekogumisel tekkinud lünk. Selles esitatakse liikmesriigi kohta kättesaadava teabe protsent tulemustabeli iga peamise osa kohta (tõhusus, kvaliteet ja sõltumatus).

Joonis 56: Andmekogumisel tekkinud lüngad ja teabe kättesaadavus (tõhusus, kvaliteet, sõltumatus/protsent liikmesriikide lõikes) (allikas: Euroopa Komisjon⁷³)

Sõltumatuse kohta esitasid teavet peaaegu kõik liikmesriigid. Kvaliteedi puhul oli teabe kättesaadavus üldjuhul üle 50%. Suurimaid probleeme esineb endiselt tõhususe valdkonnas. Kuigi peaaegu kõik liikmesriigid osalesid 2015. aasta tulemustabeli koostamiseks CEPEJ korraldatud andmekogumises, tuleb siiski parandada konkreetsetele küsimustele vastamist.

Andmete kogumisel esinevatel raskustel on erinevad põhjused, näiteks: nõutavate andmete puudumine ebapiisava statistilise suutlikkuse tõttu; andmete kogumise riiklikud kategooriad ei vasta CEPEJ kasutatavatele kategooriatele; mõnel juhul samuti ka soovimatus osaleda andmete kogumisel tulemustabeli jaoks.

Andmete kogumisel esineva lünga täitmiseks kutsub komisjon liikmesriike üles esitama tulemustabeli jaoks vajalikke andmeid ja kavatseb tugevdada järgmist tegevust:

- teha andmete kogumisel koostööd liikmesriikide kohtusüsteemide kontaktisikute rühmaga ja töötada välja uued võimalikud näitajad, mille vastu on huvi üles näidanud ka nimetatud kontaktisikute rühm;

⁷³ Kättesaadava teabe protsendi puhul võetakse arvesse järgmist: tõhususe puhul tõhususe näitajad, mis on saadud CEPEJ uuringust ning konkurentsi, tarbijate ja ühenduse kaubamärgi valdkonnast; kvaliteedi puhul CEPEJ uuringu andmed ja liikmesriikide kohtusüsteemide kontaktisikute rühma kaudu kogutud andmed; sõltumatuse puhul komisjoni küsimustikust saadud andmed.

- teha koostööd ELi organitega ELi õiguse majanduskasvuga seotud valdkondades, näiteks konkurents, tarbijaõigused, intellektuaalomandi õigus, ja laiendada koostööd ka muudesse valdkondadesse;
- teha koostööd Euroopa õigusvaldkonna võrgustike, eelkõige kohtunike nõukogude Euroopa võrgustiku, Euroopa Liidu ülemkohtute presidentide võrgustiku, Riiginõukogude ja Kõrgemate Halduskohtute Ühenduse, kohtunike koolitamise Euroopa võrgustiku ning õigusala töötajate, eriti advokaatide liitudega;
- jälgida Eurostati/UNODCi ja eksperdirühmade ühist andmekogumist siseasjade valdkonnas ning
- tegeleda Euroopa poolaasta raames teatavate liikmesriikidega, kellel on probleeme asjaomase kohtualase statistika kogumisel.

5. JÄRELDUSED

2015. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel peegeldab jõupingutusi, mida liikmesriigid on teinud riiklike kohtusüsteemide tõhustamisel. Tulemustabelist on näha teatavaid edusamme, kuid kohtureformide tõeline kasu ilmneb alles pikemas perspektiivis. Seepärast on pühendumus ja sihikindlus äärmiselt olulised tõhusama kohtusüsteemi saavutamiseks.

Komisjon kinnitab taas oma pühendumust toetada neid jõupingutusi koostöös liikmesriikide ja sidusrühmadega. Tõhus õiguskaitse väärrib selliseid jõupingutusi, sest selle roll liidu ühiste väärtuste ja majanduskasvu valdkonnas on väga oluline.